

BALINT CLAUDIA CRINA
NAIM BELGIN

Toy

Nunta Tatara

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

EDITURA ȘOIMUL DE AUR
Medgidia 2024

Joy

Nunta tătară

Balint Claudia Crina

Naim Belgin

**Toy
Nunta tătară**

**EDITURA ȘOIMUL DE AUR
MEDGIDIA
2024**

UNIUNEA DEMOCRATĂ TĂTARĂ
EDITURA ȘOIMUL DE AUR

Medgidia
2024

Contact:
udt@udt.ro
www.udt.ro
+4 0765.092.322

Copyright © : Balint Claudia Crina, Naim Belgin
Telefon: +4 0734.322.715
Toate drepturile rezervate.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BALINT, CLAUDIA CRINA

Toy : nunta tătară / Balint Claudia Crina, Naim Belgin. - Medgidia :
Șoimul de aur, 2024

Conține bibliografie

ISBN 978-606-95937-1-4

I. Naim, Belgin

39

«Oare cât de corect este să spunem despre cineva că a murit când el a lăsat cuvinte nemuritoare în urma sa!»

O viață minunată dorim tuturor celor care au inima curată și un comportament pe măsură!

În memoria părinților care și-au educat copiii cu simț de răspundere

1. Introducere

UNESCO a adoptat „Convenția pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial” în 2003. Acesta este primul acord internațional care vizează îmbunătățirea și protejarea elementelor patrimoniului cultural imaterial.

„Prin moștenire culturală imaterială înțelegem practicile, reprezentările, expresiile, cunoștințele, know-how-ul, precum și instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora, pe care comunitățile, grupurile și, în unele cazuri, indivizii le recunosc ca parte a acestora moștenirea lor culturală”. (Convenția pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, Paris 2003).

Convenția atribuie un rol fundamental „comunităților” care sunt custode ale acestui patrimoniu și au sarcina de a-l transmite generațiilor viitoare. Începând cu anul 2009, a fost activat și Registrul de bune practici” cu scopul de a propune schimburi de experiență, proceduri sau acțiuni semnificative între statele membre care au făcut posibilă obținerea de rezultate capabile să reprezinte o sursă de inspirație pentru comunități și indivizi.

Această moștenire culturală imaterială este crucială în menținerea diversității culturale în fața globalizării și înțelegerea acesteia ajută dialogul intercultural și încurajează respectul reciproc pentru diferitele moduri de viață. Importanța sa nu constă în evenimentul cultural în sine, ci în bogăția de cunoștințe și abilități care se transmit de la o generație la alta.

UNESCO are printre obiectivele sale prioritare implementarea măsurilor care vizează încurajarea transmiterii patrimoniului cultural imaterial între generații, din acest motiv a adoptat în 2003 Convenția pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, în care o serie de proceduri sunt avute în vedere pentru identificarea, documentarea, conservarea, protecția, promovarea și valorificarea bunului cultural imaterial.

Cunoștințe artizanale, culturi tradiționale, arte ale spectacolului, practici sociale, ritualuri colective, tehnici constructive și practici culinare reprezintă o moștenire de cunoștințe transmise din generație în generație, care vorbesc despre comunitățile noastre și despre creativitatea umană...

Mai mult decât moștenirea materială, patrimoniul imaterial este pe atât de fragil, pe atât de important pentru păstrarea

diversității culturale și a identității comunităților: recunoașterea și protejarea acesteia înseamnă promovarea schimbului intercultural și încurajarea respectului reciproc pentru obiceiurile și tradițiile locale, etnice, naționale.

Tradițiile de nuntă variază de la țară la țară, de la o comunitate la alta, dar nu există nicio îndoială că tradițiile de nuntă sunt o parte esențială a celei mai vechi culturi care s-a transmis de generații întregi.

În această carte vom face o călătorie de mii de ani sau mai mult în cele mai fascinante tradiții, obiceiuri și rituri legate de nunta tătară-TOY. Ne vom reconecta cu cea mai veche parte care se află în fiecare dintre noi, ne vom aminti de poveștile bunicilor noștri și vom descoperi câteva curiozități despre nunta tradițională și etapele acesteia.

Există multe tradiții și obiceiuri de nuntă, unele sunt comune tuturor regiunilor, altele sunt tipice anumitor zone.

Pentru a nu permite timpului să estompeze amintirea unui moment unic și magic tradițional, UDT a creat un adevărat documentar de nuntă care, asemenea unui cutii de comori prețioase, protejează fiecare clipă de ritual specific și o readuce în ochii și mințile celor care au experimentat-o cândva.

Documentarul nunții este un instrument puternic pentru a surprinde elementele tradiționale în cel mai mic detaliu și să-l promoveze și conserve către tinerele generații în vâltoarea modernismului.

Fiecare cultură are tradițiile ei, iar nunțile sunt printre ritualurile care reflectă cel mai mult identitatea unui popor. În Dobrogea, comunitatea tătară, privitor la ceremoniile de nuntă, urmează adesea obiceiuri consolidate, dar aceste sărbători includ rituri și simboluri care sunt înrădăcinate în obiceiurile locale, transmise din generație în generație. De la riturile ancestrale ale comunităților tătară până la ceremonii născute din necesitate istorică, aceste nunți oferă o privire fascinantă asupra tradițiilor care fac fiecare uniune unică, implicând întreaga comunitate

Termenul TOY este sinonimul termenului KURULTAI= *mare adunare festivă*. Termenul „Khur” (întrunire/ a discuta) *ce ajută la formarea cubvântului „Khural” care înseamnă „întâlnire” sau „adunare” în general, în vechea limbă turcică. Khuraldai (scris Khurul dai) sau Khuraldaan înseamnă „o adunare”, sau mai literal, „a pune baza”, —a lua o decizie”, —socializare”, aceasă adunare fiind*

în trecut baza deciziilor sociale si politice ale tătarilor cu un rol foarte important în viața acestora.

În cartea sa, Aysel Erdoğan preciza că termenul *Toy sau kengeş*, definea adunarea în care se discutau și dezbăteau treburile statului în statele turcice înainte de Islam, având totodată atribuții legislative, executive și judiciare.[3] Începând de la mijlocul secolului al XIII-lea, termenul „kurultay”, care a început să fie folosit în sursele turcice, a înlocuit cuvântul „toy”, iar „toy” a devenit un cuvânt utilizat doar pentru petreceri cu mese festive.[Concepția despre Adunare în Statele Turcice dinaintea Islamului: Exemple de Toy, Kengeş, Kurultay, KSÜ Journal of Social Science 11(1) 2014, p. 41.]¹

Tot în cadrul TOY-ului ca adunare tribală 9 (tokîz) persoane erau nelipsite la care se adăugau căpeteniile. Cu timpul acea cifră sacră a tătarilor, tokîzul (9) a rămas ca simbol pentru a arăta apartenența toyului la lumea turcică iar tinerii se adună în jurul mirelui pentru a-l desemna kagan (han) peste hatun (prințesă, regină, soție) pentru tot restul vieții. Este un ritual încărcat de simbolică dar uitat și improvizat neînțelegându-se legătura și nici încărcătura.

Un alt sens larg răspândit al cuvântului este sărbătoare, banchet sau masă festivă. În lucrarea „Istoria Secretă a Mongolilor”, se face referire la „adunările organizate cu ocazia nunților, nașterilor, căsătoriilor și evenimentelor similare”, ceea ce sugerează că Toy era o adunare organizată pentru diverse ocazii. Cu toate acestea, „Toy” pare să fi fost o adunare în care se discutau treburile statului și care, ulterior, devenea o festivitate cu mese și băuturi. Era un banchet oficial oferit de conducători, la date fixe, pentru liderii statului și pentru popor, ca un simbol al domniei lor.

¹ Toy ya da kengeş, İslamiyet öncesinde Türk devletlerinde devlet işlerinin görüşülüp ve tartışıldığı aynı zamanda yasama, yürütme ve yargı yetkisini kullanan meclistir.[3] XIII. yüzyılın ortalarından itibaren Türkçe kaynaklarda geçmeye başlayan kurultay kelimesi, toy yerine kullanılmaya başlanmış ve toy sadece yemekli eğlenceler için kullanılan bir kelime hâline gelmiştir.[^ Aysel Erdoğan, İslamiyet'ten Önce Türk Devletlerinde Meclis Anlayışı: Toy, Kengeş, Kurultay Örneği, KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi / KSU Journal of Social Science 11(1) 2014, s. 41.]

Începând cu mijlocul secolului al XIII-lea, termenul Kurultay a început să fie folosit în locul cuvântului toy, iar toy a fost folosit doar pentru a desemna petreceri festive.

Într-o lume marcată de diversitate și fuziune culturală, cuplurile moderne găsesc modalități semnificative de a-și infuza nunțile cu bogăția moștenirii lor. Încorporarea tradițiilor culturale în nunți, nu numai că aduce un omagiu rădăcinilor tale, dar adaugă și o notă unică și personală sărbătorii. Pe măsură ce căsătoriile evoluează pentru a reflecta identitățile și valorile cuplului, integrarea practicilor culturale servește drept punte între trecut și viitor. În această carte vom explora ce înseamnă să îndeplinești tradițiile culturale în nunți moderne și vom împărtăși cercetările specialiștilor privitoare la nunta tătară.

Tradițiile culturale au o semnificație profundă, reflectând istoria, valorile și ritualurile unei comunități. Când aceste tradiții sunt țesute într-o nuntă, ele simbolizează mai mult decât estetică: ele întruchiează respectul unui cuplu pentru moștenirea lor și dorința de a onora moștenirea familiilor lor și a comunității din care fac parte. Îmbrățișarea elementelor culturale oferă, de asemenea, oportunitatea de a educa și de a sărbători cu oaspeți din medii diverse, promovând un sentiment de unitate și incluziune.

Călătoria către integrarea tradițiilor culturale începe cu cercetarea. Am alocat timp pentru a înțelege semnificația diferitelor obiceiuri, ritualuri și simboluri. De la îmbrăcăminte tradițională la practici ceremoniale, fiecare cultură oferă o tapiserie de elemente tradiționale specifice aliniate cu valorile identitare ale culturii tătare.

Mâncarea este un limbaj universal care leagă oamenii. Fiind vorba de o sărbătoare tradițională, bucătărie de fuziune sau un desert cultural, participanții și oaspeții vor aprecia oportunitatea de a savura arome specifice tradiționale. De asemenea, muzica și dansul sunt componente integrante ale sărbătorilor culturale, includerea cântecelor tradiționale și a spectacolelor de dans reflectând moștenirea identitară tătară.

Aceste tradiții nu se limitează la o epocă trecută; evoluează și se adaptează vremurilor, integrându-se perfect cu elementele de nuntă deosebite și unice. Prin îmbrățișarea practicilor culturale, cuplurile creează nunți care sunt unice ale lor, țesând firele tradiției și transmiterea către alte generații pentru a crea o tapiserie de iubire, respect și unitate pentru familii și comunități.

2. Scurta prezentare a proiectului toy

“Toy-proiect nou” - este un proiect cultural co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național realizat de Uniunea Democrată Tătară în parteneriat cu Institutul Național al Patrimoniului ce vizează cunoașterea, promovarea și transmiterea către comunitatea implicată activ în activitățile de reconstituire și documentare a acestui obicei. Este un proiect inovativ cu o viziune ce afirmă dreptul la patrimoniu cultural ca parte integrantă la viața culturală, o responsabilitate individuală și colectivă, cu respectul pentru diversitatea culturală printr-un patrimoniu cultural comun, un sentiment civic de apartenență și responsabilitate. Proiectul urmărește redescoperirea tradițiilor în vederea consolidării identității etnice tătare și a conservării patrimoniului sau imaterial ca parte integrantă din patrimoniul cultural național, conceperea unor cercetări și documentații, realizarea filmului documentar Toy, expoziția și reconstituirea nunții tătaresti, acțiuni menite să revitalizeze, conserve și transmită către tinerii generații aceste elemente, ca expresie vie culturală a comunității locale etnice turcice-tătare cu privire la nunta tătarească (toy). Activitățile proiectului sunt necesare pentru conservarea și promovarea ceremoniilor tradiționale precum nunta tătarească. În urma analizei structurii etniei tătare (date oficiale), aceasta este într-o scădere considerabilă, fapt care duce la dispariția și pierderea obiceiurilor și tradițiilor specifice tătare, precum și la conservarea acestora și transmiterea către noile generații. Am plecat de la problema identificată de noi: cunoașterea insuficientă de către membrii comunității tătare și turce precum și a majorității populației, a elementelor definitorii specifice ale comunității tătare din Municipiul Medgidia, jud. Constanța, în special în rândul tinerilor și copiilor, a tradițiilor și obiceiurilor ce țin de nunta tradițională.

Am reușit alături de specialiști și cu implicarea comunității tătare, să atingem obiectivele propuse în proiect cu impact deosebit asupra obiectivului general al proiectului ce vizează salvarea, protejarea, valorificarea și diseminarea imensului patrimoniu cultural imaterial al comunității etnice tătare, în vederea cunoașterii și transmiterii acestor obiceiuri specifice către tinerii din Medgidia (18-

35 ani,cca 500 de persoane) și către comunitatea tătară din România(Dobrogea, București). Obiectivele noastre specifice atinse prin acest proiect sunt următoarele:- Obiectivul specific 1 este identificarea, reconstituirea și realizarea documentației pentru ritualul nunții specifice comunității etnice tătare, ca parte integrantă din patrimoniul național, cu participarea activă a membrilor comunității etnice-tătare la reconstituirea,documentarea, promovarea și cunoașterea în rândul tinerilor a tradițiilor culturale identitare și facilitarea schimbului intercultural pentru toate comunitățile participante;comunitatea turcă și tătara, română.Indicatori urmăriți realizați au fost:Realizarea unui studiu etnografic cu privire la ritualul nunții tătare cuprin în cartea TOY;Realizarea unui studiu sociologic cu privire la păstrarea obiceiurilor tradiționale tătărăști; Reconstituirea nunții tătare;Realizarea unui film documentar pentru reconstituirea nunții-Obiectivul specific 2Ș care a avut un impact surprinzător de bun: Educarea și informarea publicului, tineri și copii, și sensibilizarea comunității etnice tătara, cu privire la valorificarea,protecția și diseminarea patrimoniului cultural etnic ca parte integrantă al patrimoniului cultural national. Ca indicatori, s-a realizat:1 Realizarea unei expozitii multi media care va contribui la cunoașterea elementelor traditionale 2. Activitățile interactive preconizate din cadrul expoziției;3. Realizarea materialelor promoționale pentru grupul țintă au condus la un impact deosebit de promovare si participare a publicului și în special al comunității tătare, având un mare succes în cunoașterea proiectului, a activităților acestuia ce se va propaga în timp.

Prin publicarea tuturor activităților proiectului pe platforma www.udt.ro și a partenerilor, numărul celor care au beneficiat de pe urma proiectului s-a multiplicat prin accesari/vizualizari ale paginilor de social-media, TV, share-uri, astfel fiind cunoscuta cerinta de informare a comunităților interetnice și a tinerilor direct vizați.

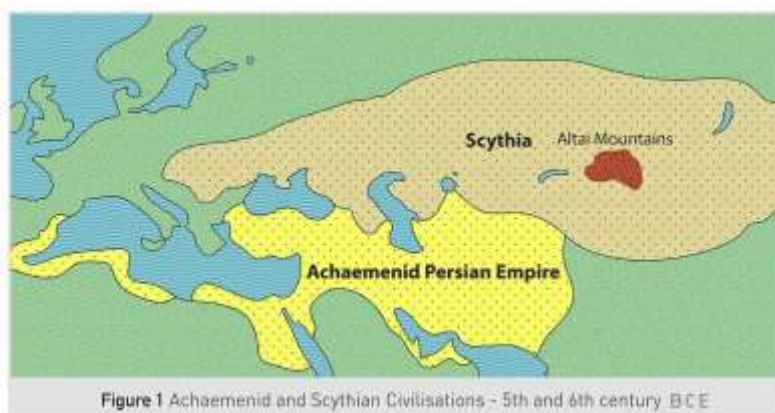
Aducerea elementelor traditionale și reconstituirea obiceiului tradițional- nunta tătara ca parte integrantă din cultura interetnică națională prin intermediul cercetării, realizarii documentației și a filmului documentar va fi o dovada culturală istorică ce va fi înregistrată în Registrul Național al patrimoniului imaterial si a fost realizată de către cei care cunosc cultura si elementele istorice-culturale ale etniei noastre direct de la sursă prin interacțiunea cu oameni de diferite generații, specialiști, culturi și medii, în vederea construirii unei identități alte etniei noastre naționale in spațiul Dobrogean, un spațiu unic bogat în multiculturalitate.

Adică acest proiect face parte dintr-o cale de instruire, de conștientizare culturală, un proces de cunoaștere, investigație și conștientizare culturală în jurul problemelor propriului patrimoniu cultural imaterial care permite asigurarea viitorului și dă o șansă la ceea ce intenționăm să păstrăm din trecut.

UDT a consolidat legătura dintre patrimoniul cultural și o "comunitate de valori", a dezvoltat respectul pentru valorile culturale proprii și atașamentul la patrimoniul cultural ca parte integrantă a patrimoniului național.

3. O incursiune în istoria tătarilor din România

Dobrogea, veche provincie istorică între Dunăre și Marea Neagră, a fost locuită în timpuri străvechi de geto-daci și sciți. Cu alte cuvinte, sciții au fost primul popor turcic, care, sosind din Asia Centrală, a intrat în contact cu dacii. În sângele sciților curgea cel mai vechi sânge turcic. Prima mențiune despre prezența sciților în Dobrogea se află în opera lui Herodot, care menționează că geții și sciții au avut curajul să îl înfrunte pe Darius în anul 514 î.e.n. Pe teritoriul Dobrogei existau mai multe formațiuni statale scitice, însă în timp populația scitică a fost asimilată de către geto-daci.

Sciția Mică (în latină Scythia Minor, în greacă Μικρά Σκυθία, Mikrá Skythia) este numele sub care a fost cunoscut în antichitate actualul teritoriu al Dobrogei și Cadrilaterului.

Cea mai veche descriere a regiunii îi aparține lui Herodot. Pe timpul acestuia, limita de nord era Delta Dunării, iar prima mențiune a numelui "Sciția Mică" (Mikrá Skythia) este în Geografia lui Strabon scrisă nu mai devreme de anul 20 î.e.n. și anul 23 e.n.

În jurul anului 375 e.n. hunii vin în Europa. O descoperire lângă Timișoara dă naștere la controverse aprige. «Inginerul Leonard Dorogostaisky a realizat un film care a pus pe jar lumea arheologilor, lăsând în urmă trei ipoteze: o fortificație din perioada dominației avar, putând fi capitala unui stat care 200 de ani a fost cel mai puternic din Europa Centrală, o vastă așezare din Epoca Bronzului, iar a treia, care pleacă de la un cercetător din Canada, susține că așezarea reprezintă ruinele capitalei lui Atila, regele hunilor. Arheologii profesioniști nu cred în varianta capitalei

procura atâtea subiecte de critică istoricilor latini, care își uitaseră propriul lor trecut, era o cruzime inteligentă, adică proporțională după scop și mijloace, calculată, potrivită, economică. El știa că adesea e mult mai folositor să pui să tortureze vreo zece indivizi cu foarte mare pompă decât să măcelărești fără niciun folos, pe ascuns, o întregă mulțime pe care numai vederea chinurilor ar hotărî-o să primească totul. Nu trebuia să omoare mulți, ci să omoare bine, la momentul voit și să-i dea măcelului publicitatea trebuincioasă.

Bizuindu-se pe puterea de exagerare a popoarelor, Atila era sigur că acele zece victime ale sale aveau să fie în curând o mie și că imaginațiile îngrozite aveau să mărească tot mai mult aceste cifre. Dar lui puțin îi păsa! Se știa superior tuturor ca să se mai îngrijească de renumele său. Un singur lucru îl interesa: scopul de atins, pe drumul cel mai ușor și cel mai scurt. Nici nu-i plăcea de a fi omul cel mai vrednic de ură din toată lumea și în ziua când un pustnic Gal, voind să-l insulte sau voind să fie martirizat, îl numi „Biciul lui Dumnezeu”, el adoptă această poreclă cu entuziasm fiind convins că ea va face mai mult pentru izbânda sa decât o nouă armată de 100.000 de oameni.»

După bătălia de pe câmpiile Catalaunice cu rezultat indecis marele general Aetius meditează asupra situației de fapt conform autorului cărții Atila „Biciul lui Dumnezeu” astfel: « Dacă ar fi ascultat de preferințele sale s-ar fi dus la Atila care îl fermeca prin adâncă lui știință politică, prin planurile lui amețitoare de cucerire.

Acesta era omul viitorului, barbarul nou, acela care aduce posibilități nesfârșite. El nu distrugea pentru plăcerea de a distruge, - Aetius o știa bine - ci pentru a construi altceva și cât de mult i-ar fi plăcut să lucreze la această construcție nouă, decît să astupe neîncetatele spărturi în vechiul monument șubred, al gloriei romane.

Personal, el ar fi iubit în Atila șeful, acela care merge către ceva, care voiește, care lucrează și era sigur că Regele i-ar fi dat în armata sa un loc de frunte.

Când privea forțele uriașe pe care Hunii le îndreptau spre viitor, admira din tot sufletul său de războinic, îndrăzneala acestui vis și libertatea realizărilor. Ar fi găsit mai mulți compatrioți de-ai săi în armata lui Atila, decât în aceea a lui Valentinian. La Chalons, ei se recunoscuseră în luptă și în vreme ce Aetius se bucura că a învins, păstra totuși o oarecare părere de rău despre această izbândă ca și când ar fi împiedicat un mare lucru. Când ofițerii săi îl laudau că a scăpat lumea latină el se gândea: merita ea oare să fie scăpată? și tot sufletul său era cu Atila.

Cu toată această atracție, cu toată nerecunoștiința Romei, el servea pe Valentinian împotriva lui Atila.

Aceasta era una din tragicele ironii ale sorții care pusese față în față pe acești doi bărbați, făcuți să se iubească și să se unească.»

Hunii, ca orice popor nomad din zona Asiei, luptau călare și erau arcași foarte buni. Hunii pornesc din nordul Chinei, iar în drumul lor spre Europa supun popoarele întâlnite în cale și pe unele dintre acestea le asociază, cu scopul de a crește numărul combatanților. Astfel, hunii întâlnesc în drumul lor pe alani, populație de origine iraniană, pe care îi înfrâng și trec mai departe spre vest. La est de Nistru hunii îi întâlnesc pe ostrogoții (sau greuthungi) conduși de Hermanaric, pe care îi înfrâng, iar Hermanaric se sinucide. Urmasul lui Hermanaric, Withimer, moare și el. Vizigoții conduși de Atanaric, care locuiau la vest de Nistru, sunt înfrânți și ei și se retrag spre sudul Moldovei, unde încearcă să reziste, dar nu reușesc. Această ultima rezistență a goșilor lui Atanaric se pare că s-ar fi petrecut cam în zona Buzăului. Acestor germanici li se atribuie tezaurul de la Pietroasa, "Cloșca cu pui". Resturi a acestor goți înfrânți de huni au rămas în Dobrogea până pe la anul 850 când încă își mai vorbeau limba maternă. O altă parte a lor se refugiaseră mai înainte din calea hunilor, la sud de Dunăre.

Următorul popor de neam turcic care s-a aflat în raporturi cu teritoriul carpato-dunăreano-pontic a fost poporul avar. Avarii au fost o populație antică migratoare care după înfrângerea gepizilor în anul 566 e.n. se stabilesc în câmpia Tisei și a Dunării. Din această zonă își vor porni expedițiile de pradă către Peninsula Balcanică și spre vest. Deși stăpânirea lor nu a fost una cu adevărat efectivă, cultura lor materială a exercitat o destul de mare influență asupra civilizației autohtone și slave. După ce reprezintă multă vreme o forță militară de temut, atacând adesea, singuri sau împreună cu slavii, hotarele Imperiului bizantin, avarii slăbesc în cursul

veacului al VIII-lea. Pe la sfârșitul acestui secol, atacurile france și bulgare pun definitiv capăt stăpânirii avar; slăbiți, avarii se împrăștie în grupuri mici și sunt treptat asimilați de alte populații.

În secolul VII e.n. Dobrogea a făcut parte din primul țarat bulgar. Bulgarii făceau parte din neamurile de limba turcă; în secolul al VII-lea, din stepele de la nordul Caucazului, o parte a lor se îndreaptă spre cursul mijlociu al Volgăi, iar alții pornesc spre apus în frunte cu Asparuh. Pe la 679-680, ei trec la sud de Dunăre, stabilindu-se în nord-estul Bulgariei actuale, unde stăpânesc peste o numeroasă populație slavă de care vor fi, în cele din urmă, asimilați. Prin venirea și stăpânirea lor, se produce o simțitoare, deși nu totală, izolare a teritoriului Daciei de lumea bizantină din sud.

▮ Acest proces de slavizare a bulgarilor are loc în secolele VIII-X e.n., concomitent cu fenomenul formării relațiilor feudale. Sub hanii Krum și Omurtag de la începutul secolului al IX-lea e.n., stăpânirea bulgară se extinde și la nord de Dunăre după cum dovedesc numeroase descoperiri, mai ales din câmpia munteană.

Stăpânirea lor, mai mult nominal, se întindea însă și asupra Banatului (tezaurul de la Sînnicolaul Mare) și pe Mureș în sus, pentru a-și asigura accesul la zăcămintele aurifere de la salinile Transilvaniei. Această stăpânire contribuie la procesul de feudalizare a societății autohtone, precum și la organizarea bisericii creștine (bulgarii se creștinează în masă sub țarul Boris, în 864-865) în formă slavă în teritoriile nord-dunărene, inclusiv fosta Dacie romană.

Dezvoltarea societății autohtone progresează atât de mult în a două parte a perioadei prefeudale încât, la începutul secolului al X-lea e.n., documentele pomenește primele cnezate și voievodate cu populație tucoromâno-slavă, conduse de „vlahul” Gelu (pe Someș; singurul care este numit indubitabil vlah), Menumorut (în Crișana; se spune că era chazar la origine) și Glad (în Banat; originea etnică învăluită în mister), care rezistă cu îndârjire penetrației ungarilor în Transilvania.

Bulgarii au fost o populație antică migratoare din marea familie a neamurilor de limba turcă, din ramura occidentală a acestora. Ei se stabilesc în secolul al II-lea e.n. pe teritoriul dintre Don și Volga, după ce plecaseră din regiunea centrală a Asiei. Aici ei rămân până în secolul al V-lea e.n. când, spre sfârșitul acestui secol și în cursul celui următor, atacă pentru a se apăra de Imperiul bizantin. Au loc mai multe lupte cu bizantinii și cu barbarii ridicați de aceștia împotriva bulgarilor și anume avarii, precum și cu bulgarii cutriguri, ramură răsăriteană a poporului bulgar.

În anul 643 vin dinspre est chazarii, neam de origine turcă și religie mozaică, iar o parte din bulgari trec Donul, Niprul și Nistrul și ajung în Bugeac, deci în sudul Moldovei dintre Nistru și Prut. De aici bulgarii trec mai departe, probabil în Delta sau în regiunea satului Niculițel de lângă Tulcea. După moartea împăratului Constantin al II-lea, bulgarii încep să își întindă stăpânirea spre sud, stabilindu-se de-a lungul Dunării. După înfrângerea bizantinilor în anul 679, bulgarii se stabilesc definitiv în sudul Dobrogei în zona Sumla-Varna. Treptat, bulgarii vor supune toată zona dintre Dunăre, Balcani și Marea Neagră și triburile slave care locuiau aici.

Slavii fiind în număr mult mai mare decât bulgarii, îi vor asimila pe aceștia din urmă, astfel încât aceștia au dispărut, le-a dispărut și limba de origine turcă, rămânându-le numai numele dat țării ce o ocupaseră.

Puterea statului bulgar va crește considerabil pe vremea conducătorului bulgar Krum (802-814) care își întinde stăpânirea pe ambele maluri ale Dunării. Krum profită de înfrângerea avarilor de către Carol cel Mare în anul 797 și anexează zona actualului Banat și probabil și-a întins stăpânirea și asupra Munteniei și Ardealului, unde locuia populația daco-romană și slavii în curs de asimilare de către aceasta.

Din vechea limbă turcică a bulgarilor nu se cunoaște nimic, iar influența bulgarilor asupra noastră vine prin influența slavilor care i-au asimilat pe bulgari și de la care am împrumutat alfabetul chirilic și câteva elemente privind viața statală.

Ungurii au fost o populație antică migratoare, de origine fino-ugrică, a căror limbă se înrudește cu cea a finlandezilor, estonienilor și a laponilor. Ei se numesc pe sine maghiari. Originea acestui nume este incertă, nu s-a putut da o explicație plauzibilă pentru el. Acest neam a fost numit unguri de către germani, romanici și bizantini.

Ungurii aveau înfățișarea obișnuită a fino-ugricilor, mici de statură, cu pomeții obrazilor mai proeminenți, ochii ușor oblici și pielea ceva mai închisă la culoare, nu albă. Se ocupau cu creșterea vitelor, ca orice popor migrator și erau buni călăreți și arcași.

Locul de origine a ungarilor ar fi regiunea care se întinde la vest de ultimele ramificații ale Munților Altai, în nordul Persiei. De aici ei pleacă spre vest în secolul I e.n. Un timp au staționat în stepă din zona dintre cursul mijlociu al Volgăi și Munții Ural. Pe la anul 830 sursele bizantine îi localizează între Don și Nipru, în ținutul numit Lebedia. Pecenegii îi atacă pe unguri și îi silesc să plece. Unii unguri se întorc în Asia, ceilalți se îndreaptă spre vest și ajung în anul 889 în Atelkuz. Această zonă nu se cunoaște cu precizie unde a fost. Numele ar însemna "țara dintre râuri" și unii istorici o plasează că fiind teritoriul ocupat inițial de pecenegi, străbătut de râurile Baruh, Kubu, Trullus, Brutos și Serelos. Ultimele 3 denumiri sunt identificate relativ ușor cu Nistru, Prut și Siret, iar pentru primele specialiștii înclină către Bugul de Sud și Nipru. În general, termenului Atelkuzu i se atribuie sensul de Mesopotamia, adică între râuri. Există și o ipoteză conform căreia în textul lucrării De administrando imperio s-ar fi strecurat o eroare de transcriere din care ar fi rezultat 'Ετῆλ και Κουζοῦ în loc de 'Ετῆλ και Ούζου care ar desemna fluviile Don și Nipru. În Atelkuz ungurii aleg drept conducător pe Arpad.

În Atelkuz ungurii nu vor rămâne prea multă vreme. În anul 894 începe războiul între bulgari și bizantini. Bizantinii fac alianța cu ungurii,

iar aceștia îi atacă pe bulgari în anul 895. Aceștia fac pace cu bizantinii. Odată terminat războiul, bulgarii caută să se răzbune pe unguri pentru atacul din anul 895. Astfel, bulgarii și-i atrag de partea lor pe pecenegi și atacă sălașurile ungarilor din Atelkuz, când armata acestora era plecată în altă parte. După dezastrul din Atelkuz împinse de bulgari și de pecenegi, aceste triburi au migrat apoi în direcția Câmpiei Panonice, prin trecătoarea Verecke. Trecerea ungarilor în pustă s-a făcut în anul 896.

Ungurii continuă o vreme incursiunile în diferite direcții, până când sunt înfrânți într-o luptă importantă pe râul Lech la 10 august 955. Ungurii au fost creștinați de către regele lor, Ștefan, care s-a încoronat în anul 1001.

După ce s-a încoronat rege, Ștefan a pornit o serie de expediții împotriva unor stăpânitori din Ardeal și Banat care îi contestau autoritatea. O astfel de căpetenie în Ardeal era Gyula, urmașul lui Tuhutum, cel care îl înfrânsese pe Gelu. El a fost înfrânt de Ștefan în anul 1002. Ștefan bate apoi pe o altă căpetenie, Kean, "ducele bulgarilor și al slavilor", care își avea posesiunea în părțile de sud-est ale Transilvaniei. Vine rândul lui Ahtum să fie înfrânt de către Ștefan. Ahtum stăpânea fosta țară a lui Glad, dintre Mureș și Criș.

Stăpânirea Ardealului de către unguri va dura vreme îndelungată și se va finaliza la începutul secolului al XIII-lea, când au fost colonizați aici cavalerii teutoni.

Pecenegii (bagianak), al 19-lea trib din cele 22 triburi de oguzi se așează pe teritoriul Moldovei pe la sfârșitul secolului al IX-lea. În anul 1048, cu știrea împăratului bizantin Constantin Monomahul, o parte din ei se stabilesc în Dobrogea, sub conducerea lui Kegenes (Heghen), primind de la împărat pământ și 3 cetăți în schimbul misiunii de a păzi frontiera dunăreană.

În anul 1064, uzii (“uz” în izvoarele byzantine, “torki” în izvoarele rusești), care formau aripa vestică a triburilor oгуze, trec Dunărea, însă sunt învinși de pecenegi. Acestei înfrângeri i s-a adăugat și o molimă groaznică. Astfel, câți au mai rămas dintre uzi, considerați în unele cronică “cei mai însemnați dintre pecenegi din punct de vedere al nobleței neamului și al numărului” s-au așezat în Macedonia și în Dobrogea. Rămășițe ale lor sunt găăuzii (gök oғuz) care îi mai găsim azi în Dobrogea și sudul Moldovei.

În anul 1123 pecenegii atacă Imperiul Bizantin devastând Tracia și Macedonia iar împăratul Ioan Comnen îi zdrobește definitiv și pecenegii dispar ca factor politic. Majoritatea prizonierilor luați în urma acestei ultime bătălii, au fost colonizați în Imperiu sau înrolați în armată. Pecenegii au stat în aceste ținuturi aproximativ trei sute de ani și au lăsat urme în toponimie, probabil și în limbă, dar în măsură mai mică.

Cumanii au fost un popor turanic, care a făcut parte din grupul turcilor-kîpceak, și erau înrudiți cu pecenegii și cu vechii bulgari. Ei au venit din stepa kirghiză, din Turkestan.

Pe la sfârșitul secolului al XI-lea (1092), încep o infiltrare lentă în Ardeal. Centrul puterii le-a rămas în continuare în Cumania albă (între Don și Nipru), până când tătarii, după bătălia de la Kalka (1223), i-au silit să se retragă în apus. În acel moment cumanii s-au așezat (1239-1240) în număr mai mare la vest de Nipru până la Dunăre, teritoriu numit de cronicarii bizantini Cumania Mare/Puternică (denumită greșit Cumania Neagră Kara Kîpceak, termenul kara care desemna neamul tătar din care face parte și

Genghiz Han a fost tradus negru, deși are înțelesul de mare sau puternic pe lângă sensul de negru). Triburi cumane au trecut în Ungaria conduși de Kuten (Kotian), în timp ce altă parte a trecut peste Dunăre sub Jonas. Deja în secolul al XI-lea au avut lupte cu bizantinii și cu ungurii, vecinii lor, conflicte care continuă mai ales cu bizantinii și în secolul următor.

În secolul IX cumanii se aflau lângă fluviile Ural și Volga. Ei apar în părțile noastre în anul 1057 când îi înfrâng pe pecenegi și le ocupă așezările. Stăpânirea lor durează cam două sute de ani, până la marea invazie tătară din anul 1241. Țara lor se numea Cumania și se întindea de la fluviul Don și până la Carpați. Partea răsăriteană, unde se găsea și centrul lor de putere, se numea „Cumania Nobilă” (denumită alba), iar partea apuseană, vecină cu Ungaria (Transilvania) și incluzând Moldova și estul Țării Românești, se numea „Cumania Mare” (denumită neagră).

În anul 1114 cumanii trec Dunărea ca să prade imperiul bizantin, dar se retrag din față armatei bizantine înapoi peste fluviu. Bizantinii îi urmăresc peste Dunăre, probabil până la râul Olt.

În timpul Asăneștilor, cumanii au luat parte, ca aliați ai românilor și bulgarilor, la luptele acestora împotriva bizantinilor. În cele din urmă, după ce au fost înfrânți de tătari în bătălia de la Kalka, cumanii s-au apropiat mai mult de unguri, de la care o parte din ei primesc creștinismul (1227). Pentru cumanii creștinați, în Moldova activa episcopatul cuman, înființat după prima mențiune în 1217; creștinarea masivă va începe abia în 1227 sub protectoratul Ungariei. Au existat încercări de implantare a catolicismului la răsărit și miazăzi de Carpați. Una dintre acestea a constituit-o Episcopia de

Milcovia, a cumanilor, înființată în 1229 sub domnia regelui Ungariei Albert al II-lea (1205-1235) și a papei Grigore al IX-lea (1228-1241), distrusă din temelie de invazia din 1241 a tătarilor. Regele Ungariei și-a luat din 1233 și titlul de rege al Cumaniei. După cum s-a precizat anterior, invazia tătarilor i-a silit pe cumani să se retragă, o parte peste Dunăre, iar o alta în Ungaria, unde regele Béla al IV-lea, i-a colonizat lângă Tisa (1239). Risipit în toate direcțiile, în scurt timp, poporul cuman s-a asimiliat. O mare parte dintre cumanii din Ungaria s-au reîntors după 1290 (anul morții „mentorului” lor, regele Ungariei Ladislau „Cumanul”) în nordul Mării Negre unde s-au contopit cu populația turcică (tătară) din hanatul tătar Statul de Aur (Altîn Orda: altîn=aur; orda=centrul operațional al statului, cortul cel mai mare unde se aduna statul major. Nu vom traduce “Hoarda de aur” pentru că termenul de hoardă are înțeles jignitor, chiar dacă unii așa ziși istorici îl preferă).

După cronicarul persan, Rașid-eddin, contemporan cu avansul lor în istorie (sec. XII-XIV), tătarii constituiau tribul cel mai numeros din masa de triburi turanice, ce-și duceau existența, din timpuri străvechi, în stepele înalte din Sud-Estul lacului Baikal, din Asia.

Cunoscuți deja de cronicarii chinezi sub numele de „Da-da” sau „Ta-ta”, de cronicarii persani sub numele de „Tătar”, ei însuși se numesc „Tătar”, în cronica autohtonă „Istoria secretă”, epopee contemporană intrării lor pe scena istoriei universale la începutul sec.al XIII-lea.

Tătarii au fost o populație nomadă originară din Asia, zona munților Altai. Erau foarte buni călăreți și arcași, ca multe alte neamuri nomade. Pe lângă arcuri și săgeți ei mai aveau și lănci și săbii, dar pe acestea din urmă le foloseau mai rar, pentru că în general evitau lupta din apropiere, preferând să atace prin surprindere și să dispară fulgerător. În anul 1241 tătarii lansează o mare invazie a Europei și ajung și pe teritoriul țării noastre. Deși conducătorii locali și populația a încercat să se împotrivescă tătarilor și pe teritoriul actual al României, ei au fost supuși rapid de către tătarii, care aveau chiar și posibilitatea de a purta scurte asedii asupra orașelor fortificate întâlnite în drumul lor. Astfel, sunt ocupate principalele orașe din țară, iar populația supusă.

Arhidiaconul Toma din Spalato, contemporan invaziei tătarilor, îi caracterizează pe aceștia astfel:

„Înfățișarea tătarilor este îngrozitoare; ei au membrele scurte și trunchiurile mari, fața e lată, sunt spâni...au ochi mici și îndepărtați unul de altul; disprețuiesc hrana cu pâine, se hrănesc cu cărnuri atât proaspete, cât și putrede, ca băutura amestecă lapte încheșat cu sânge de cal. Nici apa cea mai repede nu-i poate opri: ei o trec înot călare. Se slujesc de corturi făcute din pânză sau piei.” (Toma din Spalato)

Marea invazie tătară s-a făcut sub conducerea lui Ogodai, care a condus neamul tătar după anul 1226 și până în anul morții sale, 1241.

În timp ce corpul de oaste principal al tătarilor opera în Ungaria și în părțile vecine acesteia, alte corpuri de oaste străbat Ardealul, Moldova și Țară Românească. Se știe că doi comandanți tătari, Cadan și Buri au trecut Carpații la 31 martie 1241 pe la Vatra Dornei și s-au îndreptat spre Rodna, oraș pe care l-au cucerit chiar a doua zi și o bună parte din populația sa compusă predominant din sași, a fost supusă. Au căzut pe rând în mâinile tătarilor localitățile Bistrița, Dej, Cluj-Napoca, Zalău și Oradea.

Un alt comandant tătar, Bochetor, a trecut Siretul și a înfrânt populația din sudul Moldovei și estul Munteniei. A trecut după aceea în Ardeal prin pasul Oituz și a cucerit cetatea Sânzieni, Brașovul, Țara Bârsei și Cetatea de Baltă. La 11 aprilie cucerește Sibiu și Sebeșul.

Muntenia a fost cucerită de comandantul tătar Budjek care i-a înfrânt și el pe oponenții români și a trecut mai departe în Ardeal.

Europa de vest a scăpat de invazia tătarilor nu datorită opoziției militare a ei, ci pentru că murind Ogodai pe neașteptate, armatele tătare s-au retras în Karakorum (Mongolia de azi) pentru a decide cine va fi succesorul Hanului. Ogodai moare în decembrie 1241, iar tătarii încep retragerea din Europa în anul 1242.

Sub o formă sau alta Moldova și o parte din Muntenia a rămas sub dominația tătară o lungă bucată de vreme, până în preajma Unirii

Principatelor, plătind impozite și uneori însoțind tătarii în expedițiile militare.

Cel mai însemnat aspect al invaziei tătare în țările române îl constituie faptul că marea invazie tătară din anul 1241 a oprit expansiunea spre est a ungarilor, prin puternica lovitură pe care a primit-o statul maghiar în urma invaziei.

Apariția tătarilor ca parte integrantă a lumii turceice musulmane a imprimat evoluției lor caracteristicile spirituale ale acestei lumi. Civilizația tătară din Statul de Aur - atestată de mărturiile cronicarilor și călătorilor vremii, cât și de săpăturile arheologice efectuate, din păcate încă atât de puțin, în unele din centrele ei urbane - a fost racordată la valorile rafinatei civilizații islamice din acel timp. Mai cu seamă Egiptul mameluc - cu care tătarii s-au aflat nu numai în alianță politică și militară, ci și în legături de sânge - a jucat un rol foarte important în dezvoltarea civilizației urbane a Statului de Aur.

Statul de Aur a avut o influență enormă asupra dezvoltării economice, sociale și politice a cnezatelor rusești. De la tătari au moștenit rușii instituțiile esențiale în aceste domenii, dovadă că denumirea lor se mai păstrează încă în limba rusă, datorită și bagajului informațional deosebit de valoros: denghi (de la tătărescul denk, denghe), hambar, tovar (tuuar), (producători de tovar, adică produs, marfă). Desigur, pe lângă aportul pozitiv asupra dezvoltării societății feudale euro-asiatice, această stăpânire poate a avut și aspecte negative. Manualele de istorie, abundă în descrierea violențelor și cruzimii tătarilor, dar cu siguranță exagerate.

Decăderea și apoi destrămarea acestui mare stat a oprit procesul firesc de dezvoltare unitară a poporului tătar. El a fost divizat teritorial, mai întâi în șase state; apoi, după dispariția acestora, poporul tătar a fost nevoit să trăiască segmentat. La ora actuală există câteva mari grupări și mai multe comunități tătărești, separate unele de altele. Deși divizarea îndelungată a imprimat unele trăsături specifice fiecărei grupări sau comunități, totuși este de observat faptul că, în ansamblu, tătarii se raportează la aceeași origine și identitate etnică. Reculul și dispariția acestui deosebit de important factor politic din Europa răsăriteană, care a fost Statul de Aur, a înlesnit ascensiunea puterii Rusiei, care avea să joace un rol atât de nefast pentru numeroase țări și popoare, dar în mod special în destinul istoric al poporului tătar. Rusia datorează mult tătarilor în privința organizării de stat, a compoziției etno-sociale și a culturii; dar orgoliul imperial rus nu poate ierta tătarilor faptul că ei sunt singurii din istorie care au îngenuncheat Rusia timp de câteva secole.

O mărturie documentară în legătură cu stabilirea tătarilor în Dobrogea se referă la o împrăștiere din perioada lui Genghiz Han (începutul sec. al

XIII-lea). În cursul secolului al XIV-lea, au venit triburi de tătari alături de turci din Anatolia (Asia Mică), având loc și trecerea la islamul sunnit. Apoi, în perioada emirului Timur (Lenk=cel șchiop, Tamerlan), o sută de mii de tătari s-au stabilit în Dobrogea și în regiunile Edirne și Filiopoli. Ca urmare a numărului mare de tătari din regiunea cuprinsă între Dunăre și Marea Neagră aceasta a luat denumirea de „Mica Tartarie”. În 1525 alte grupuri de turci oguzi și de tătari au ajuns la Babadag. Cronicile otomane au înregistrat patru grupuri de tătari pe teritoriul Rumeliei (zona Balcanilor de răsărit), de care aparținea Dobrogea: tătarii Aktav, tătarii Tarhala, tătarii din Ianbolu și tătarii Bozapa sau Bozata. Aceste grupuri au fost incluse în aceleași condiții cu nomazii oguzi, bucurându-se de aceleași privilegii și având aceleași obligații față de statul otoman. Limba tătară face parte din ramura turcică a limbilor altaice. Instaurarea administrației otomane în Dobrogea a avut un efect de asimilare a populației tătare, limba tătară fiind treptat înlocuită cu osmana, care este o limba turcă occidentală. După acceptarea suzeranității sultanului Mehmed al II-lea în anul 1457, s-a osmanizat și limba tătarilor din Crimeea, astfel tătarii veniți în Dobrogea din această regiune își desfășurau viața culturală tot în limba turcilor osmanlâi.

La sfârșitul secolului al XVI-lea, călătorii străini denuceau Dobrogea ca fiind „țara tătarilor”. În anul 1596, sub conducerea unui frate al hanului, s-au stabilit alți 40 de mii de tătari în regiunea dintre Dunăre și mare. După ocuparea țaristă a Peninsulei Crimeea (1783), mulți tătari din acest loc al temutului Stat de Aur de odinioară și-au găsit un refugiu în zona Dobrogei. Acest proces de emigrare a continuat până la trecerea Dobrogei în administrarea României în 1878. Datorită deselor războaie ruso-turce, tătarii își căutau refugiu, părăsind de trei ori Dobrogea, dar întorcându-se mai mereu tot pe aceste meleaguri. După 1878, situația tătarilor din Dobrogea a fost similară în general cu cea a turcilor, adică marginalizați dar nu supuși unui proces de asimilare etnică ca în alte state.

“Destinul Dobrogei românești începe să se contureze nou o dată cu proclamarea independenței României la 9/21 mai 1877 de către Adunarea Deputaților.

La semnarea ei o zi mai târziu de către principele Carol, România ieșea de sub suzeranitatea otomană angajându-se alături de Rusia într-un război la finalul căruia, prin tratatul ruso-turc de la San Stefano (19 februarie / 3 martie 1878) obținea independența.

Tot prin acest tratat Turcii cedau Rusiei Dobrogea. Rușii au și ocupat-o, dorind însă s-o folosească ca monedă de schimb pentru o parte din Basarabia.

Și iată că bucuria românilor la câștigarea independenței era umbrită de perspectiva pierderii de teritorii.

Nimeni nu era încântat de un eventual schimb a sudului Basarabiei cu Dobrogea, o provincie otomană puțin cunoscută, o țară orientală, o "terra incognita".

Iată ce scria Eminescu în Timpul despre această situație: "Misiunea României este pe malul stâng al Dunărei, n-are ce căta pe malul drept, unde, deși locuiesc mulți români, totuși majoritatea populațiunii este de ginte slavă (...) de la echitatea și înțelepciunea ei (a Rusiei) și a Europei am putea cere numai Delta Dunărei, care a fost a noastră, și indemnitatea pentru pagubele noastre de răzbel."

Iar ziarul conservator "Presa": "Pentru a ține în respect și în ordine populațiunile sălbatice ale Dobrogei, ne va trebui să întreținem acolo o armată considerabilă."

În vara anului 1878 (13 iunie - 13 iulie) are loc Congresul de la Berlin . La finalul acestuia este recunoscută independența României. Rusia primește trei județe românești din sudul Basarabiei (Cahul, Bolgrad și Ismail), în schimbul cărora României i se cedează Dobrogea cu puțin mai înainte preluată de ruși de la turci, cu Delta Dunării și Insula Șerpilor.

La 14 noiembrie 1878 Dobrogea este preluată de către România festiv, cu participarea regelui Carol care dă citire "Proclamației pentru Dobrogeni" la Brăila, traversând apoi Dunărea pentru un scurt popas în noile teritorii , iar la 23 noiembrie 1878 administrația românească intră în noua provincie dintre Dunăre și Marea Neagră." (fragment din articolul Româнизarea Dobrogei: Publicat de Aurel Băjenaru, 16 Iunie 2020; www.techirghiol.com/romanizarea-dobrogei)

Prin alipirea Dobrogei la România a început o nouă epocă pentru tătari, astfel că cea mai veche școală (medrese) din Dobrogea aflată la Babadag și înființată în anul 1484, în timpul sultanului Baiazid al II-lea, apoi, modernizată în 1610, transformată în Seminarul Musulman prin donația testamentară a comandantului militar din zonă, generalul Gazi Ali Pașa care a finanțat și construcția moscheii din Babadag, unde este și înmormântat, a fost relocată în Medgidia în anul 1901.

De asemenea, revista „Emel” („Idealul”) a însemnat, în perioada interbelică, o veritabilă școală renașcentistă, răspândind în rândul tătarilor ideile generoase ale marelui umanist crimeean Ismail Gașpîralî (Gasprinski) și ale poetului național tătar Mehmet Niyazi.

La începutul secolului XX România a acordat un statut de egalitate tuturor minorităților naționale, în consecință și minoritatea turcică și tătară s-a bucurat de aceste drepturi. La 13 mai 1913, a avut loc inaugurarea Marii Moschei din Constanța, și nu oricum, ci în prezența suveranilor României, regele Carol I și regina Elisabeta, în semn de prețuire pentru „loiala comunitate musulmană“. Drept recunoștință, musulmanii au făcut un gest

de apreciere și au numit moscheea „Carol I“. Numele a fost păstrat până în zilele noastre. Evenimentul a fost reflectat amplu în presa din București și din Imperiul Otoman.

Statul român s-a implicat și în activitatea Seminarului Musulman din Babadag. Spiru Haret a mutat seminarul la Medgidia, într-un local pus la dispoziție de comunitatea musulmană locală în mod gratuit. Seminarul oferea ore de arabă și de interpretare a Coranului, pe lângă celelalte materii adiacente pentru educarea și păstrarea tradițiilor minorității turce și tătare. Absolvirea acestui seminar conferea dreptul de a fi numit în clerul musulman.

„La declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial, pentru securizarea granițelor, guvernul român oprește emigrarea populației turce și tătare. În Dobrogea, ce includea atunci și Cadrilaterul, populația ajunsese la 119.481 de persoane, comparativ cu 177.166 – în anul 1918. Din 38 de sate majoritar musulmane în perioada 1918-1921, cum ar fi Mihail Kogălniceanu (Karamurat), Hasancea (Valu lui Traian), Independența (Bayram Dere), Valea Seacă (Omurcea), Veteranu (Idris Cuiusu), Dulcești (Tatlîgeac), Izvoru Mare (Mahmut Cuiusu), rămân doar trei în preajma celui de-Al Doilea Război Mondial. Minoritatea turcică și tătară coboară astfel de pe locul al treilea pe locul al șaselea, departe de lipoveni, ruși și de germani“.

Deportarea tătarilor

În studiul lui Guner Acnola, “Originea și evoluția problemei naționale a tătarilor”, autorul face referire la ordinul lui Stalin din 1941 în ceea ce privește depopularea totală de tătari a Crimeii, începând cu 1944, aceștia să fie acuzați că au fraternizat cu nemții, motiv pentru care la 18 mai 1944 să fie deportat și ultimul tatar din această regiune. Pentru că mulți au încercat să rămână în România, Comunitatea tătară din Dobrogea a organizat un Comitet de ajutorare a refugiaților, trimițând pe cei dornici fie în Turcia, fie în SUA.

Conform recesământului din 1930 reiese că turcii reprezentau 0,9% din populația țării, marea majoritate a acestora găsiindu-se în Dobrogea, unde reprezentau 18,5% din totalul locuitorilor. Începând cu 1919 începe fenomenul emigrării, marea majoritate a turcicilor și tătarilor emigrând în Turcia. Acest fenomen a fost posibil, în urma „Tratatului de la Laussane” din 24 iulie 1923, după schimbul de populație efectuat între Turcia și Grecia. Oficialitățile de la Ankara au adoptat o politică în sprijinul etniei turce implicându-se în procesul de ajutorare și emigrare al acestora în Turcia. Așa a apărut “Mirajul Anatoliei”, care în urma propagandei în presă s-a soldat cu multe cereri de emigrare .

Într-un articol intitulat “Să nu mai emigrăm” din “Revista musulmanilor dobrogeni”, se încearcă a avertiza etnia proprie a nu mai

părăsi România în schimbul paradisiului promis în Turcia: “după o muncă de decenii și după ce generația de astăzi se află în epoca civilizației de azi, nu știu ce-i îndeamnă de-și vând avuturile și pleacă pe alte meleaguri, unde nu-i așteaptă decât vitregia oamenilor de prin partea locului, care, deși coreligionari, dar de teamă să nu le ia locurile, se uită cu dușmănie la dânșii. Niciun neam, niciun cunoscut și niciun sprijin”. Făcând apel la conștiință, autorul încearcă să ofere o variantă la ceea ce ar putea găsi în Turcia: “Așa dar, Musulmani, nu mai faceți asemenea greșeli! Căci pâinea și cuțitul este aci, unde v-au adus predecesorii vostrii strămoși. Căci din ținuturile câte le-au străbătut, aici au găsit mai nimerit de așezământ pentru un plugar harnic și să știți că așa este! Plecând din Dobrogea, unde vă duceți? De ce să plecați spre necunoscut? Acolo unde vă duceți, credeți voi că vă așteaptă miere și unt? Nu! și acolo ca și aici, de munciți aveți, iar de nu, răbdați. Apoi dacă este așa, la ce bun să vă lăsați gospodăria rămasă de la dragii voștri părinți, la care ați mai adăugat și voi ceva din viața și sufletul vostru? Vă duceți acolo deci unde Dumnezeu știe ce soarta vitregă vă va îmbrățișa! De vi se va fi făcut vreo nedreptate, ați spus oare cuiva? V-ați plâns acolo unde trebuie? Și în caz că da, și nu vi s-a făcut dreptate, drept răzbunare, plecați pentru a vă nenoroci pe veci atât pe voi cât și întreaga familie!?”* Acest articol elocvent semnat de Plugarul Murat, exprimă în primul rând dorința de a rămâne în România, de a trăi în liniște, conchizând în încheiere că nu este nici o diferență între România și Turcia, sau poate că acolo ar fi mai rău.

Mirajul Emigrării

În ceea ce privesc motivele pentru a pleca din țară, aceștia invocă următoarele: sărăcia, lipsa de lucru, legea Dobrogei din 1921, biruri grele, reaua purtare a administrației. Această stare cumulată cu promisiunile făgăduite că în Turcia vor avea o viață ușoară și prosperă, oamenii simpli, naivi, mulți dintre ei neștiind unde se află Turcia Kemalistă, au vândut totul (pe un preț mic), și s-au aventurat în pribegie. Totodată aflăm din Curentul, că înainte ca problema emigrării să fie rezolvată printr-un acord între statul turc și cel român, emigranții au fost înșelați de către funcționarii români, luându-li-se pe un pașaport între 4 și 5 mii lei. Interesant este faptul că “bacșișul” funcționa și printre autoritățile turcești, astfel cei care plăteau și ultimii bani pentru a prinde un loc pe vaporul de Istanbul, de multe ori se vedeau nevoiți să aștepte, câteodată, până la câteva luni bune, deoarece interveneau alții care ofereau bacșișul convenit autorităților turcești, aceștia din urmă luând locul celor care plățiseră tot ce era legal pentru a putea ajunge la Istanbul, dar omiseseră bacșișul. În privința tinerilor, pentru a putea pleca din țară, aveau nevoie de un act administrativ, care legal costă

20 lei, la negru ajungând până la 1000 lei. Acest act era în fapt o scutire față de serviciul militar, fără de care nu putea părăsi țară. În același cotidian, în 17 mai, se semnaleză drama prin care trece minoritatea turcică și tătară, rămasă pe drumuri în iarnă anului 1936/1937. “La început au rămas zile și nopți întregi în port, în frig, în ploaie, în vecinătatea rigorilor mării. Și nu numai fără adăpost, ci lipsiți și de pâinea zilnică. Au fost izgoniți de aici. Rătăceau pe străzile Constanței, jerpeliți, rebegiți, cerșind pomană. Ți-era mai mare milă de ei” .

Într-un document din Arhivă Națională a Republicii Turcia, fondul/Special – Direcția Generală a Colonizării din cadrul Ministerului Sănătății (!) aflăm de modalitatea de preluare a sumelor de bani de pe urmă proprietăților lăsate de emigranții care s-au stabilit în Turcia. Astfel din acest document datat 1938 că au emigrat 311 familii însumând 1216 persoane, valoarea imobilelor lăsate în România ridicându-se la suma de 1.316.846 lei . În ceea ce privește procesul de emigrare, în urmă transferării emigranților în Turcia suma imobilelor acestora se ridică la 16.805.892 din care până în prezent guvernului turc ia revenit 12.000.979 lei. Totodată reiese că la BNR s-a creat un cont în numele statului turc, depunându-se în acesta suma de 16.805.892 lei.

De altfel se specifică că în urmă înțelegerii ambelor state din 4 septembrie 1936 de aducere a turcilor din Dobrogea în Anatolia, în anii 1936/1937 au rămas în România proprietăți imobiliare în valoare de 12.000.979 lei. În Turcia, Ministerul Sănătății a fost cel care s-a implicat în această problemă și că urmare a intervenției acestuia în 2 februarie 1938 a apărut în Monitorul Oficial, capitolul 13 „modul prin care se vor aduce banii rezultați în urma vinderii către statul român a imobilelor emigranților turci. Făcând referire la înțelegerile dintre state se specifică faptul că banii nu pot fi luați numerar. Aceștia pot fi luați astfel: 25% cherestea, 25% animale, 10% produse petroliere, restul de 40% fiind produse libere la export: cuie, geam, cărămizi.”

Ministerul turc de Finanțe, în acest caz nu a întreprins nici o măsură pentru aducerea acestor bani în țară, motivul principal fiind faptul că această suma a fost divizată sub formă unor produse .

Rezolvarea diferențelor

În dată de 9 martie 1934, Hamdullah Suphi Tanrîover, ministrul turc la București, trimite o înștiințare oficialităților de la Ankara privind situația turcilor din România. Conform acesteia starea minorității turce nu este nici pe departe cum s-ar dori. Din această “înștiințare” aflăm că în zona de frontieră româno-bulgară există 36 de puncte de grăniceri, apă se găsește la o distanță de 15-20 km de graniță iar săteanul turc este obligat de a căra apă

acestora. La aceste “stări de spirit” guvernul a oferit 200.000 lei pentru cumpărarea căruțelor, animalelor și butoaielor, soldații fiind obligați să își transporte singuri apa. De altfel statul român s-a angajat să rezolve aceste probleme până la 18 aprilie.

O altă dispoziție care s-a luat în această zonă, din cauza lipsei trenurilor, automobilelor și tramvaielor – în cazul unei intervenții – a fost că statul era obligat să pună la dispoziție jandarmilor 2 căruțe care trebuiau să fie pregătite în orice moment. Oficialitățile locale au întocmit în acest sens o listă pe care au afișat-o la primărie, urmând că fiecare satean să își “facă datoria” odată la două luni. Totodată țaranul își va primi retribuția pentru transportul jandarmilor la locul evenimentelor, din fondurile locale.

O altă ilegalitate care era înfăptuită în aceeași zonă era tratamentul la care erau supuși turcii și tătarii, aceștia fiind nevoiți să privească cum jandarmii când aveau nevoie intrau în curțile lor și luând fără plată găini, brânză, pâine și alte provizii. Tot din această notă informativă reiese că autoritățile române au oferit asigurări că aceste fapte nu se vor mai repeta. “De acum înainte cu ajutorul primăriilor, prin primării, persoane oficiale vor lua aceste produse. Țăranii în fiecare săptămână își vor lua banii pentru produsele date. Soldaților li s-a interzis de a mai cumpăra de la țărani. Ministrul de război, generalul Uică a dat un ordin prin care nevoile grănicerilor vor fi acoperite numai prin comisionari ”.

Tot din această înștiințare reiese că în județul Silistra existau 52 de profesori care predau limba turcă plătiți de la buget. În 1934 li s-au mai adăugat un număr de 30 profesori. Totodată a fost acceptată de către Ministerul Învățământului mărirea salariului cu 30%, urmând a se negocia și mărirea salariului imamilor. În ceea ce privește geamiile, acestora le fuseseră alocate 10 ha de pământ urmând să fructifice câștigurile de pe acest lot. Însă câștigurile nefiind folosite în folosul geamiilor, prefecturile au organizat licitații pentru alocarea acestor terenuri, câștigurile fiind depuse la secțiunile financiare. Pentru folosirea acestor fonduri s-au ales doi reprezentanți autorizați să decidă unde și cum se vor face investițiile. Un reprezentant era din partea muftiatului, celălalt din partea autorităților locale. În ceea ce privește procesul de emigrare, se crease un curent în care marea majoritate declarau că și-au vândut casele, exprimându-și astfel dorința de emigrare. Prefectura s-a implicat astfel în verificarea acestor declarații urmând că cei care aveau declarația corectă să fie sprijiniți în a-și obține demersurile necesare pentru emigrare.

În urmă înțelegerii din 4 septembrie 1936 punctul IV, proprietățile imobiliare ale emigranților turci au trecut în proprietatea statului român, acesta obligându-se să plătească contravaloarea acestora. Tot aici se specifică și prețul unui hectar era în valoare de 6000 lei. La punctul VI din

aceeași înțelegere se specifică cum vor fi plătiți banii și anume în rate anuale. Banii vor fi depuși într-un cont la BNR. În 1937 numărul emigranților care au sosit în Turcia a fost de 3600.

Dorința musulmanilor dobrogeni de apartenență la statul român

Musulmanii au susținut integritatea statului român. Astfel la Lucrările Congresului Dobrogenilor Musulmani din 21 iulie 1919 aceștia au adoptat o poziție împotriva cedării Cadrilaterului. Odată cu ratificarea prin decrete-regale a unirii Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei s-a acordat cetățenia română tuturor locuitorilor, inclusiv evreilor care până în acest moment o obțineau prin cereri individuale.

La 9 decembrie 1919 a fost adoptat Tratatul minorităților, în care drepturile cetățenilor români de alte naționalități fuseseră prevăzute deja în decretul Consiliului de Miniștri din 30 decembrie 1918, respectiv 28 mai 1919: libertatea cultului, autonomie locală în materie religioasă, drepturi la școli confesionale și instituții de caritate .

Statul român s-a implicat în susținerea minorităților și conform Constituției din 1923, art. 5 prevedea: “Românii, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei... de toate libertățile și drepturile stabilite prin legi”. În 1938, odată cu dizolvarea partidelor politice și a Constituției din 1923, la cea din 1938, în ceea ce privește minoritățile, prevedea, formal: “toți cetățenii români, fără deosebire de origine etnică și credință religioasă, sunt egali înaintea legii, datorându-i respect și supunere” art. 4 și 5.

Organizarea vieții spirituale

În ceea ce privește Dobrogea, aici s-au remarcat dintotdeauna diversitatea populației a limbii, a culturii și a religiei. Comunitatea musulmană a poposit pentru prima dată în zona Babadagului, urmând ca apoi în timpul Imperiului Otoman aceasta să cunoască o dezvoltare perpetuă. Turcii și tătarii din Dobrogea au trăit pașnic, au reușit să se integreze în zonă, per general nu s-au consemnat probleme ale acestei minorități cu autoritățile locale, mai mult chiar, fapt arătat mai sus aceștia au considerat dintotdeauna cetățeni români și Dobrogea pământ românesc.

În 1904 la Cernavodă, regina Elisabeta se întâlnește la bordul vasului cu câteva femei de origine turcă. Regina relatează că acestea înainte de a se urcă la bordul vasului au pus o condiție și anume să nu fie nici un bărbat pe aproape. După ce au intrat în salon, “acestea și-au lepădat valul și stăteau înaintea mea în hainele cele mai frumoase. Erau îmbrăcate în catifea roșie cusută cu mult aur și în mătase de culoare verde și albastră să te minunezi,

erau cu giuvaere bogate, mai ales cu salbe de aur, de bani frumoși și poate foarte vechi. Cozile lor vopsite cu henna atârnavu pe spate și erau legate la cap cu tulpane fine, de care atârnavu cusături drăgălașe și firfirici”

În privința musulmanilor, autoritățile române nu intervineau în problemele de ordin religios cum ar fi numirea clerului, întreținerea și repararea lăcașurilor de cult, salarizarea personalului: hatipi, imami, muezini, vaizi. În România s-au păstrat din vremea Imperiului Otoman patru muftiate: Constanța, Tulcea, Silistra și Bazargic. Personalul acestora era retribuit de la bugetul de stat. Muftii erau numiți și demiși de către Ministerul Cultelor. Marele Muftiu era conducătorul Cultului islamic, având și atribuții judecătorești pe lângă cele de ordin religios. Pe lângă acestea, alături de conducerea supremă a clerului musulman, se implicau în soluționarea problemelor religioase ale comunității turcice și tătare, colaborarea cu autoritățile române, pentru promovarea intereselor credincioșilor musulmani. Șura-Islam (Consiliul Sinodal) este organismul unde se soluționează problemele cultului, aceasta este compusă din 33 membri, în cazul de față, majoritatea imami absolvenți ai Seminarului din Medgidia. Se păstrează mărturia că și în acest domeniu, funcțiile de muftiu și ierarh inferior, nu de puține ori, s-au ocupat pe criterii politice. Se consemnează de asemenea demiteri de imami, fără consultarea muftiului care în mod normal este persoana care poate hotărî în acest caz. De altfel sunt situații în care unii dintre imami aveau studii teologice corespunzătoare, dar nu cunoșteau limba română, astfel din doi hogi cu studii identice, unul ocupa funcția de imam celălalt pe cea de hatip. Diferența consta în faptul că funcția de hatip era mai bine plătită decât cea de imam. Conform Constituției din 1923, art. 72 reprezentantul cultului musulman avea dreptul de a ocupa funcția de senator, însă din cauza neînțelegerilor interne cauzate de diferențe de opinii și orgolii, nici un conducător religios musulman nu avu acces în Senat. În anul 1928 cultul musulman numără 419 lăcașuri de rugăciune, 243 de hatipi, 194 de imami, 139 de muezini și 576 de hogi.

În ceea ce privește islamul acesta se bazează pe cinci principii generale pe care oricare musulman trebuie să le respecte. Acestea sunt:

I. Mărturisirea credinței – acesta se referă la acceptarea unicității lui Allah și a lui Muhammed ca mesager (ultimul) al lui Allah. Acest principiu reprezintă și esența religiei islamice.

II. Efectuarea celor cinci rugăciuni zilnice obligatorii (în intervalul anumitor ore) pe care trebuie să le îndeplinească orice musulman.

III. Zekat – sau donarea unei sume din avutul propriu de 2,5% care poate însemna bani în numerar, economii etc.

IV. Postul – acesta trebuie ținut în a nouă luna a calendarului islamic, din zorii zilei până al apusul soarelui. Acesta constă în abținerea de la mâncare, băutură, fumat și relații conjugale.

V. Pelerinajul la Mecca, condiție obligatorie pentru cel care are o situație financiară care îi permite această călătorie.

Odată cu instaurarea regimului socialist în România, acesta nu s-a mai implicat în sprijinirea minorităților, mai mult chiar pe alocuri le-a pus piedici. Mai mult chiar, în 1965 Seminarul de la Medgidia, singura instituție care se ocupă cu pregătirea acestei etnii, cu învățarea limbii turce și citirii Coranului în arabă, cu pregătirea clerului pentru a deveni imami, a fost nevoit a-și încheia activitatea.

În România, mai sunt 50.000 de turci și tătari declarați la recensământul din 2011. La 1878, ținutul era populat cu precădere de tătari și turci. Cei mai mulți erau tătarii (71.000), urmași de turci (49.000), români (47.000), bulgari (30.000), iar restul erau evrei, greci, armeni, ruși, circasieni și germani. Statisticile arată că la 1878, din totalul de 226.000 de locuitori ai Dobrogei, 127.000 erau musulmani. La cele nouă recensăminte realizate din 1878 până acum, datele arată în felul următor:

1878 - 49.000 de turci și 71.000 de tătari;

1918 - 177.166 de turci și tătari;

1939 - 119.481 de turci și tătari;

1948 - 28.782 de turci și tătari;

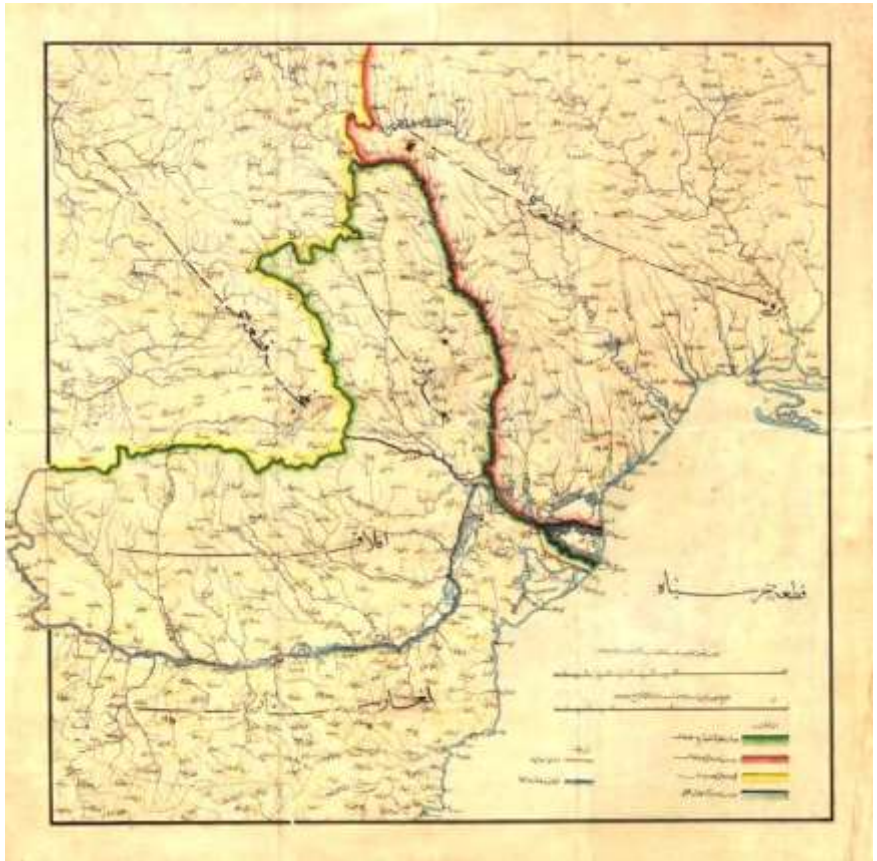
1956 - 14.329 de turci și 20.460 de tătari;

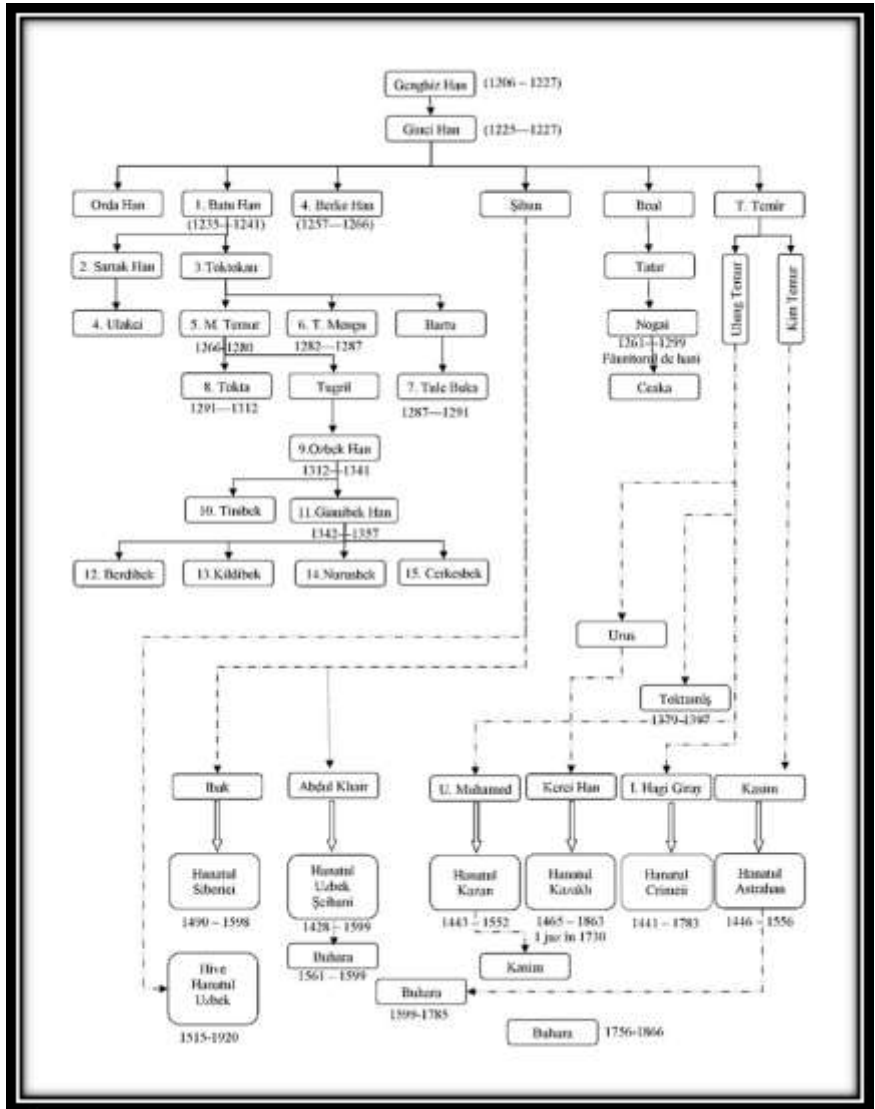
1966 - 18.040 de turci și 22.151 de tătari;

1977 - 23.422 de turci și 23.369 de tătari;

1992 - 29.832 de turci și 24.956 de tătari;

2011 - 28.226 de turci și 20.464 de tătari.

4. Nunta în cultura tătară dobrogeană

Alexandru Matei

Interesul pentru formele rituale de cultură se datorează oportunităților lor informative și semnificației funcționale. Ritualul tradițional, ca orice formă culturală, îndeplinește anumite funcții comunicative care sunt deosebit de importante pentru minorități întrucât prevăd existența unor conexiuni informaționale speciale, un mod specific de transmitere a informației etnoculturale, care promovează continuitatea etnografică și asigură acestuia stabilitate în timp.

Căsătoria și ceremoniile de nuntă sunt o combinație de diversitate în conținut și origine a acțiunilor, un complex colorat etnic de obiceiuri și ritualuri cu un anumit simbolism, care se realizează atunci când persoanele implicate în căsătorie decid să apară în fața comunității și să ducă ceremoniile mai departe. Fiind o componentă specială a culturii rituale, ceremonia de nuntă servește și ca transmisie culturală, adică păstrează și transmite experiența socială și culturală a etnos-ului la generațiile următoare, asigură reproducerea caracteristicilor etnice ale oamenilor și servește drept canal pentru transferul moștenirii culturale. În acest sens, pare foarte relevant să studiem ritualul nunții, care este cel mai stabil element al culturii etnice.

Scopul acestui articol este de a cerceta și immortaliza istoria nunții și de a descrie aspectele sociale, juridice, economice, religioase, rituri magice asociate nunții, rolul și funcțiile acesteia în viața socială a minorității tătare din România.

Ritualul de nuntă este un sistem integral, la rândul său el însuși o componentă a riturilor casnice. Abordarea sistemică din acest studiu este realizată în combinație cu metoda de teologizare. Prin teologizare, ne referim la sistematizare, adică la surprinderea celor mai eficiente modalități folosite să ordoneze și să generalizeze materialul de studiu.

Ritualurile de nuntă apărute în primele etape ale istoriei societăților umane au parcurs un drum lung de dezvoltare, de la faza de creștere a elementelor rituale individuale, unde creativitatea

rituală și-a intrat în drepturi de o manieră absolută până la faza de abatere de la ritul tradițional desfășurat în fața comunității, preferând simplificarea și comprimând formele. Acest lucru s-a întâmplat treptat, etapă după etapă, nunta dezvoltându-se, s-a transformat din forme simple la altele mai complexe, de la cele complexe la cele simple. Astăzi, acesta este un fel de structură poli element. În ciuda respingerii unui număr de forme rituale prin simplificarea întregului fond, se păstrează o serie de elemente arhaice care mențin originalitatea și unicitatea etnică.²

Ceremoniile de nuntă ale tătarilor sunt caracterizate de o unitate vizibilă, păstrând în același timp diversitatea de termeni ale ceremoniilor similare, rituri de nuntă, tratate. Principalele diferențe sunt legate de forma specifică a ritualului religios al căsătoriei, care era partea primordială, integrantă a nunții în ritualul tătarilor musulmani și al creștinilor ortodocși.

La sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, căsătoriile aranjate erau predominante în toată zona est-europeană. Această formă de căsătorie a predeterminat ritualul potrivit de nuntă.

Principala caracteristică a acestuia a fost implementarea strictă a unui singur set de rituri care erau specifice unui anumite localități. Diferențele existente se datorează unor motive sociale și au constat în număr diferit de invitați, durata nunțiilor, vizite, bogăția de cadouri etc..

Este dificil să se determine momentul specific pentru începerea înregistrării rituale a căsătoriei la tătari. Nunțiile era considerate ca sărbătoare a întregii comunități locale și nimeni nu trebuia să se sustragă acestui eveniment. Potrivit lui Ahmad ibn Fadlan, în secolul al X-lea, cei care se însurau ar fi trebuit să-i dea hanului un cal cu ham, împreună cu cota lui de mâncare, în funcție de mărimea sărbătorii³. Posibil ca această veche cutumă să fi stat la originea participării obligatorii la fiecare nuntă a bătrânilor tribului, iar

² Gennep, Van Arnold, *Riturile de trecere*, Ed. Polirom, 1996, p.109

³ Fadlan *Ibn Fadlan and the Land of Darkness. Arab Traveller in the Far North*, Penguin Books, 2012, p.13

mai târziu a conducătorului (khanul), ca formă de acceptare comunitară a noii familii⁴.

Ceremonia de nuntă, ca și alte evenimente semnificative din viața umană, consta în ceremonii succesive. Acestea la rândul lor se împart în anumite etape: înainte de nuntă(pețitul, logodna), nunta propriu zisă, momentele festive de după nuntă.

I. Pețitul. Tinerii tătari rareori se căsătoreau fără să se cunoască, fără să se întâlnească și să se vadă. În general, fata și băiatul au avut ocazia să se întâlnească și să discute în timpul tradițiilor sezoniere (Neürüz, Sabantoi sau Hidrelez).⁵

Când un flăcău dorea să se însoare trimitea la familia fetei pețitori. Acest obicei se numea *aytirip barmaq*. Acest obicei al pețitului este un obicei de o mare frumusețe prin implicațiile literare, social-economice, filozofice, și a fost descris de Necip Hagi Fazil și Memet Vani. Se manifesta prin trimiterea unor rude sau persoane importante din lumea satului la casa fetei, delegație anunțată, care începea adesea momentul ritualului cu versurile:

*Allahin emerimen
Peygamberin kauliman
Senin kizin
Falanin uluna
Aytruiip keldim

Din ordinul lui Allah
Cu ajutorul Profetului
Pe fata ta
Pentru băiatul cutare
Am venit în pețire⁶*

⁴Guédy David Durand-, *Turko-Mongol rulers, cities and city life* , Brill, Leiden, Boston, 2013, p. 115

⁵Çetin, Çulpan Zaripova. *Tatar Türklerinin Düğün Gelenekleri*. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2 (3) p. 95

⁶Güner Akmolla, *Tătarii din Dobrogea*, Editura New Line, 2005, p.71

Desigur exista preludiul -*sorastirma* (cercetare), tocmeală denumita *Soz bir Alla*, (avem o vorba în fata lui Allah). Băiatul interesat de fată trimitea în prealabil un om de încredere ca mesager către familia fetei, exprimând interesul acestuia, urmând ca familia fetei să cerceteze și să se informeze despre statutul social al familiei băiatului. În familia tătară, fata este foarte prețioasă, aceasta neputând fi dată în căsătorie oricui. Un sfat bătrânesc tradițional spune că „ un bărbat bun, va oferi fetei copii buni”(*Atadan balà tousà igî, Atà iolun cusà igî*). De obicei pețitul se făcea cu voia celor doi tineri. Dacă nu se cunoșteau, se lăsa un timp de gândire. După ce părinții se sfătuia cu rudele și se informau despre calitatea băiatului, în momentul în care se hotărau, trimitea veste băiatului că este primit ca ginere. Dacă erau de acord, pețitorul sau pețitoarea se întorcea pentru banii ce trebuiau plătiți: dreptul laptelui (*süt aqqı*), *Sut akki* înseamnă plata laptelui supt de la mamă și era suportată de mire. *Altin meri pepaka*, (plata în aur) este expresia ce definește posibilitate, foarte rară, de divorț. „*Merim nepakam bagis, basim azata*”(Îți dăruiesc dreptul de divorț, capul să-l salvez de tine), definindu-se suma care se depunea în momentul căsătorie, în prezenta martorilor, a unui *vekil baba*(naș) pentru a acoperi plata întreținerii femeii divorțate(pensie de întreținere) bani conveniți mamei.⁷

Cu timpul, lucrurile evoluând, înțelegerea s-a limitat la o dotă care se plătea imediat și o altă dotă care servea în caz de deces sau despărțire ca despăgubire. Astfel se fixa o sumă în raport de starea materială și se elibera un act din partea cadiului.⁸

Dacă părinții nu erau de acord cu căsătoria, uneori flăcăul răpea fata, fie de bună-voie, fie silită. La tătarii au existat trei moduri de căsătorie: răpirea miresei; plecarea voluntară a fetei, dar fără acordul părinților și consimțământul reciproc sau căsătorie aranjată.

⁷ *Ibidem*, p.72

⁸ Frasin, Ion Dumitrescu- *Însemnări despre tătarii din satul Pervelia, com. Tatilgeac. Constanța, Analele Dobrogei, anul I, nr. 1 / 1920., p.164*

Primul mod este o reminiscență nomadă. În perioada antică și medievală când comunitățile erau mici ca număr de populație, răpirea de fete era încurajată, prevenind consangvinitatea. Cazul cel mai cunoscut în lumea tătara, mama viitorului Chingis Khan a fost răpită.⁹ În perioada secolului al XX-lea, răpirea avea loc după înțelegerea celor doi tineri, iar răpirea cu forța nu mai este bine văzută nici de comunitatea rurala, nici de cea urbană. În prezent, băiatul cere mâna fetei chiar și fără consimțământul părinților.¹⁰

În situația în care ambii tineri se plac și sunt de acord cu nunta, atunci mirele trimite o "plată", iar ca răspuns viitoarea mireasa trimite o batistă(*cevrè*) sau un *tocâz*. *Tocâzul* este un dar complex format din nouă bucăți: *ștan*(ismene), *ielec*(ilic), *kolekse*(cămașă,) *cevrè/giaulîk/mendîl*(batistă), *maramâ*, *serbentî*, *câbrâs*, *kolșak* etc. De asemenea, mirele continuă tradiția darurilor și dăruiește miresei și socrilor săi câte o pereche de ghete, *condra*, fes, cămăși, înștiințându-i cu această ocazie prin mesager de data fixată pentru nuntă. În tot acest timp de ritualuri, tinerii nu se văd unul cu altul.¹¹

2. Logodna (*Nișan toy*) va avea loc în casa fetei. Trimișii băiatului (*qudalar*) sosesc cu *bokssa* de mătase sau catifea în care erau cadouri (îmbrăcăminte, încălțăminte, prosoape, obiecte de aur: cercei, inele), cadouri pentru părinți, bunici, frați, surori ai viitoarei mirese. După ce *bokksa* sunt primite și văzute se face slujba religioasă urmată de servirea musafirilor cu preparate tradiționale, precum sarmalele în foi de viță de vie subțiri, ciorba de nuntă, fasolea uscată, pilaf, orez, friptura, griș cu lapte, baclavale, compot, etc. După gustarea bucatelor urmează prezentarea cadourilor care se trimit mirelui și rudelor apropiate ale acestuia. Toți invitații participă la un program festiv, distractiv, iar cele două mame ale mirilor prezintă cadourile de logodnă cunoscuților. Cu această ocazie

⁹*** *The Secret History of the Mongols*. Translation Atwood Christopher P., Ed. Penguin, 2023

¹⁰ Çetin, Çulpan Zaripova, *Tatar Türklerinin Düşün Gelenekleri*, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2 (3) p.96

¹¹Frasin, Ion Dumitrescu *Însemnări despre tătarii din satul Pervelia, com. Tatilgeac. Constanța, Analele Dobrogei, anul I, nr. 1 / 1920., p.164*

se servește preparatul tradițional *geantâc (cantiq)*. Mai nou în prezent, pe alocuri, la logodnă participă uneori și mirele. Cu o săptămână înainte, familia ginerelui trimitea viitoarei mirese rochia de mireasă, voalul, încălțăminte și animalele pentru sacrificare din care se preparau mâncărurile.¹²

Deci, după toate elementele stabilite între familii, joi seara se întrunesc femeile din comunitate și gătesc bucatele tradiționale printre care vestitele sarmale și ciorba de nuntă. Vinerea avea loc *kîna keşesî* „noaptea burlacilor”, unde femeile se adună în petrecerea de dinaintea nunții.¹³

3. Cununia religioasă (*Dini nikâh*) avea loc după slujba religioasă de la prânz de la geamie, ceremonialul realizându-se în casa fetei, acolo unde sosesc reprezentanții mirelui cu martorul spiritual- *vechil*. După un ritual vechi tătăresc, viitoarea mireasă era așezată sub o perdea cu Coranul sub un braț, iar sub celălalt braț ținea lucruri purtătoare de noroc. La întrebarea: *De bună voie și nesilită de nimeni, ești de acord să te măriți cu cutare, fiul lui cutare?* care era pusă întâi de martorul spiritual și apoi de *hoge*, după ce fata răspunde de trei ori cu “Da” sau “Sunt de acord”¹⁴.

Nunta (Toy). De joi seara un flăcău călare chema enoriașii la nuntă și tinerii la măcinatul cafelei, iar un băiat din partea fetei anunța și el nunta chemând fetele la prepararea *kobeteului*, plăcinta tradițională care se servea în acea seară. În localitățile mai mari chemarea la nuntă se făcea cu o tobă și un flăcău care anunța evenimentul, care o făcea în versuri:

Toyga, Toyga,

¹² <http://miras.gov.ro/1/viata-si-spiritualitate/nevzat-si-nerminyusuf-despre-traditiile-si-obiceiurile-tatarilor/>

¹³ *Idem*

¹⁴ Frasin, Ion Dumitrescu- *Însemnări despre tătarii din satul Pervelia, com.*

Tatilgeac. Constanța, Analele Dobrogei, anul I, nr. 1 / 1 920., p.165

*Falan akin uyune
Toyga, toyga!
La nunta, la nunta
Acasă la cutare
La nuntă, la nuntă!*¹⁵

Vinerea, fata sosea acasă la băiat într-o căruță acoperită, însoțită de o femeie, cea mai apropiată rudă a sa, cail fiind mânați de un bărbat, rudă apropiată cum ar fi fratele. În spatele miresei, într-o altă căruță sosește și mama fetei. Ajunși la casa ginerelui, mireasa este introdusă în casă de fratele acesteia sau ruda cea mai apropiată, în brațe, fără ca aceasta să atingă pragul ușii. Camera în care este condusă fata este despărțită în două încăperi printr-o perdea, de o parte stă mireasa, iar de cealaltă parte stau femeile, rude ale miresei care au condus-o și mama acesteia.¹⁶

În altă parte a casei, ginerele se adună cu prieteni și rude și petrece cu o masă de bucate tradiționale, muzica și ocazional chiar și dans. În timpul zilei, se cântă “*daùla*”, toba cea mare, acompaniată de un clarinet. De asemenea, tinerii flăcăi se iau la întrecere printr-un kureș iar cel mai bun câștigă titlul de *arslan batır kureşci*.¹⁷

Seara are loc întâlnirea mirilor, fiind anunțată de către o femeie care oferă în dar tinerilor o batistă *cevrè*, pe care și-o leagă cu toții la cap sau la mână. Între timp tinerii cântă cântece religioase. Înainte de plecarea spre mireasă, ginerele săruta mâna părinților săi și a rudelor, acest ritual dovedind respectul pentru părinți și vârstnici, foarte important în cultura tătarilor pentru educație și credință. La sosirea tinerilor se cântă melodii religioase, astfel anunțând sosirea mirelui, femeile și mama fetei ies în întâmpinare, fata rămânând în

¹⁵ Güner Akmolla, *Tătarii din Dobrogea*, Editura New Line, 2005, p.73

¹⁶ Frasin, Ion Dumitrescu- *Însemnări despre tătarii din satul Pervelia, com.*

Tatilgeac. Constanța, Analele Dobrogei, anul I, nr. 1 / 1 920., p.166

¹⁷ *Idem*

cameră cu două femei care susțin perdeaua ce acoperă voalul miresei. Înainte ca mirele să intre în camera miresei, rudele și părinții acestora îi umplu buzunarele cu bani, iar Hogeza face o rugăciune care să-i ureze bunăstare și binecuvântare. În sfârșit, ginerele intră în camera fetei ca om însurat fiind nevoit să plătească bacșiș celor două femei care susțin perdeaua pentru a-și vedea mireasa. Când rămân singuri mirii, mireasa sărută mâna mirelui în semn de respect și prețuire, urându-i *Aleiechium-seleam, qoş keldîn!*¹⁸

Pe tot parcursul nunții, camera mirilor este frumos împodobită, pereții camerei fiind acoperiți cu cșe colorate.

Vopsitul degetelor cu hena (Qina toy) avea loc în noaptea ce urma nunta religioasă. Hena(qina), o substanță extrasă dintr-un arbore tropical era folosită la vopsitul părului și al degetelor. Conform obiceiului vechi, o persoana numită *qonaqbay*, prepara hena la casa miresei și viitoarea mireasă așeza pe degetele băiatului apropiat la fereastră, hena și o învelea cu o batistă lucrată de ea. În cadrul acestui ritual, *qonaqbay* organiza un dialog deosebit muzical numit *șân*, în care catrenele reprezentau cea mai valoroasă parte folclorică a obiceiului muzical, fiind o particularitate a nunții tătare dobrogene. Băieții se angrenau în acest dialog muzical trimițând mesaj fetelor, iar acestea răspundeau prin două fete numite *sabaqtaş*. În vechime, la aceste *șân* participau cântăreți profesioniști, numiți *Keday*, care interpretau rapsodii ajutându-i pe tineri și îndrumându-i la provocarea muzicală. Tematicile erau foarte variate : prietenie, iubire, speranță, reproșuri, bogăție, viață, ghicitori muzicale, de învățătură, de despărțire etc.¹⁹

Corul fetelor adresa miresei :

Să fie nunta în ceas bun

¹⁸ *Idem*

¹⁹ Güner Akmolla, *Tătarii din Dobrogea*, Editura New Line, 2005, p.73

Să fie cu noroc
Pe capul tău s-a răsturnat
Al lumii cânt și joc!
Mireasa, mai exact corul ei, răspundea:
Urarea bună i-o întorc
Eu celui ce-mi urează
Cei mici sa umple locul gol
Crescând cu sânge și vază!²⁰

A doua zi a nunții, după-amiaza, atât la casa mirelui cât și al miresei sosesc femei gătite cu cele mai frumoase haine, fiind primite de gazdă cu „cântecul de bun venit”(Şaqirtuw awasi). După felicitări și primirea cadourilor, urmează invitația pe rând la dansul tradițional tătăresc: şalaşim, Onekĭ ördek, qaitarma și altele. De asemenea pe rând sunt servite cu preparate tradiționale de nuntă și ascultă muzică. În acest timp, casa ginerelui este împodobită cu panglici, hârtii colorate, beteală, vestitul cocoş tăiat și curăţat, gătit (*tellĭ koroz*). Femeile care pregăteau și aranjau camera nupțială cu zestrea fetei, dăruiau băieților batiste brodate, ștergare, punguțe pentru tutun, etc. În unele locuri, în loc de cocoş, erau trimise la casa băiatului două lumânări mari albe împodobite care simbolizau viața tinerilor căsătoriți plină de lumină și speranță, ce erau așezate în camera nupțială. Obiectele lucrate de mâna miresei, uneori și ajutată, precum cearceafuri, perne dantelate și brodate, ștergare, batiste, rochii, șaluri, transmise din generație în generație cu o mare valoare artistică își găsesc locul în camera nupțială.

Sâmbăta, începe de dimineață petrecerea cea mare de nuntă cu muzică și mâncare tradițională tătărească iar seara soții pleacă la casa lor împreună unde se consumă căsătoria. De obicei, în trecut, tinerii soți locuiau în casa familiei soțului cu părinții acestuia.

²⁰ *Idem*

Nunta cea mare (üyken toy) desfășura în a treia zi, unde cu cele mai frumoase căruțe, porneau reprezentanții ginerelui(*quadalar* și *qadagiylar*) spre casa miresei. La intrarea în sat, alaiul era oprit de către cavalerii satului. Conform obiceiului “călcatul pământului(*topraq basti*) se plătea o sumă de bani pentru trecerea spre casa miresei, sumă pe care tinerii o foloseau după aceea la distracțiile lor. Alaiul de nuntă era primit cu bucurie, cu muzică tradițională și dans. Plecarea miresei cu *moghedek* (căruță mică, împodobită cu tot fastul) spre casa mirelui însemna sfârșitul nunții miresei, ea continuând la mire. Mireasa era așezată în *mogedek* între două cumnate. Nuntașii participau la o masă festivă cu mâncăruri tradiționale de nuntă: ciorba de nuntă, sarmăluțe, friptură, fasole uscată, pilaf, orez cu lapte, compot, baclavale, *kobete* și *qatlama*. Mireasa era gătită și machiată, degetele pictate cu hena și purta podoabe de aur și argint. În căruța miresei urca și un băiat(copil) cu Coranul. Căruțele cu alaiul miresei erau urmate în spate de căruța cu lada miresei. La plecarea miresei, fetele din sat organizau jocul *Omali* la care participau și tinerii din alte localități și cântau cântece populare tradiționale. Jocul consta în faptul că fetele primeau în glumă câte un partener care nu era agreat de fată, având menirea de a aduce veselie în grupul de tineri.²¹

Obiceiul venirii miresei se numea *kelin tüşti*. Flăcăii din satul mirelui, călare pe cai, așteptau alaiul miresei și luau *tocâzul(toqiz)*, cuvânt ce provine de la termenul *doqiz* care înseamnă cifra nouă. Acesta era format din 9 piese tradiționale opționale, de exemplu: *testimal*, *peşkır*, *mendil*, *kolek*, *don*, *şerbentı*, *şorap*, *şerik*, *bayirbaş*, prinse una lângă alta formând *tociz*. După ce ocoleau căruța miresei de trei ori, flăcăii primeau *tocâz* și se întorceau în sat. În întâmpinarea miresei, uneori, ieșea călare ginerele sau un reprezentant al lui, ocolind de trei ori și el căruța miresei. Mireasa pregătea două *toqiz*, una pentru flăcăii din sat și a doua pentru ginere și familia acestuia pe care îl lega de calul mirelui, împodobind

²¹Güner Akmolla, *Tătarii din Dobrogea*, Editura New Line, 2005, p.74

astfel și calul cu alte obiecte lucrute de ea. Deasupra căruței miresei era așezat un steag numit *şimıldık*, ținut întins de către doi călăreți de o parte și cealaltă a căruței. Steagul era confecționat din atlas cu cusături tradiționale. Cel care ducea vestea intrării alaiului miresei în sat primea și el un cadou. Ajunși în curtea mirelui, cobora din căruță băiatul cu Coranul, cel care purta la camera nupțială Coranul, primind și el o răsplată simbolică. Peste căruța miresei erau aruncate flori uscate, bani mărunți, iar o femeie învârtea deasupra capului și în jurul miresei o găina albă sau un cocoș cu capul sub aripă și îndeplinea ritualul contra duhurilor rele și a deochiului. Acest obicei se numea *qaqma*. Pe melodia cântată de lăutari „*Chemarea la nuntă !(Sakirtuw awasî)*”, mireasa trecea pragul casei spre camera nupțială²².

După ce mireasa intra în camera nupțială însoțită de cele două cumnate, socrul mare se ocupa cu organizarea *luptelor tătărestii (Kureş)*, în cadrul căruia un luptător trebuia să învingă adversarii pe rând apoi putând participa la lupte din categorie superioară. Câștigătorului suprem i se dăruia berbecul, iar celorlalți steagul (*bayraq*), o ramură cu diferite obiecte precum cămăși, prosoape, batiste, baticuri, de obicei nouă bucăți ca și la *toqız*. Premiile erau oferite în dar de către organizatorul nunții.²³

În continuarea nunții urma obiceiul “Convorbirile mirelui (*kiyew konişmasi*)”, un obicei la care conducătorul convorbirilor era un bătrân înțelept și autoritar, ajutat de beiul drept, beiul stâng și beiul portar. În acest eveniment, mirele asculta muzica lăutarilor așezat la masă, iar beiul stâng provoca tinerii la greșeli într-o competiție verbală. Vorbitorul trebuia să ceară voie bătrânului înțelept, iar beiul drept îi sfătuia de bine, în timp ce beiul stâng ațâța spiritele vorbitorului. Cel care greșea primea o pedeapsă constând în

²²Idem

²³Frasin, Ion Dumitrescu- *Însemnări despre tătarii din satul Pervelia, com.*

Tatilgeac. Constanța, Analele Dobrogei, anul I, nr. 1 / 1 920., p.166

obligația de a face rost de găini fripte, băuturi, plăcinte tradiționale etc. Dacă cel pedepsit răspundea portarului bei că a venit călare pe cal sau măgar, i se deschidea ușa. Aceste jocuri se desfășurau și continuau cu cântece populare și religioase. În aceeași se desfășura la mireasă *syrak toy* nunta lumânărilor și *kora tellmesy* împodobirea cocoșului, cu cântec și voie buna generala. Paralel se desfășura în partea mirelui *kiev geani* echivalentul Bărbieritului . Acest obicei descinde din vechea structura a tătarilor, din personaje simbolice precum *kart agasi*, *on kol*, *sol kol*(domnul bătrânilor, mâna dreaptă, mâna stângă) manifestări din teatru popular, în care kirciman aduna banii oferiții pentru sau contra bărbieritului mirelui, O descriere a acestui ritual se regăsește în poemul *Toy* a lui Ismail Ziyaeddin, în care sunt prezentate detalii interesante.²⁴

La miezul nopții, mirele era condus către camera nupțială cu cântecul “*Închiderea mirelui (kiyew qapama)*”, unde după ritualul religios, martorul spiritual și cele două cumnate părăseau camera nupțială, lăsând tinerii miri singuri.

Dimineața devreme, cumnatele miresei serveau tinerii cu preparatul tradițional *şuberek*. Duminica, petrecerea continua cu mâncare și muzică, după care soții merg în vizită la familia fetei și sărbătoresc în noua formulă.

Vestimentația de nunta(rochia albă la mireasa și costumul negru la mire) a apărut în secolul al XIX-lea în Mare Britanie, perioada Victoriana. În zona tătară nu exista o costumație de nunta. Vestimentația la aceasta ocazie nu se diferenția de ceea ce se purta la zile festive. Totuși pentru a se deosebi nunțile creștine, tătarii au reintrodus vechea îmbrăcăminte.

Costumul miresei este compus din: rochie (*paşali*), acoperământ de cap reprezentat de un voal subțire de tul, încălțări

²⁴Güner Akmolla, *Tătarii din Dobrogea*, Editura New Line, 2005, p.73

tip papuc și bineînțeles accesorii (brățări, cercei, colane din aur și argint). La gât purta *gurdilă* (o salbă de bani de aur)²⁵

Costumul mirelui este compus din: haina subțire (*cekef*), brâu, cingătoare (*kuşakh*), turban (*sarikh başlik*), cizme sau ghetete, cămașă.²⁶

Schimbările profunde care au avut loc în viața tătară în secolul al XIX-lea sau dificultățile materiale asociate războaielor de la începutul secolului al XX-lea au influențat pregnant forma ceremoniei de nuntă.

În anii 1930-1960 a avut loc o reducere bruscă a ceremoniilor tradiționale de nuntă, iar altele noi au fost în curs de dezvoltare. Astfel, în această perioadă, în satele tătare căsătoria tinerilor fără acordul necesar al părinților s-a răspândit peste tot.

Până la sfârșitul secolului al XX-lea, s-a format un tip de ritual de nuntă în care s-au combinat organic rituri tradiționale păstrate (uneori reînviolate) și altele noi, și se obține varietatea nunților datorată unor combinații diverse ale acestor elemente sau a altor elemente, împrumutate din comunitățile etnice amestecate. O trăsătură caracteristică a acestora este liberul arbitru în alegerea ritualurilor.

Apariția hainelor de mireasă caracteristice momentului specific – o rochie albă cu croială extinsă, un voal, pantofi albi – pt. fata, un costum închis la culoare, o cămașă albă – pentru tânăr, verighetele sunt un fenomen nou pentru tătari. Distribuția sa universală ca atribut al tinerilor căsătoriți a început de la sfârșitul anilor 1960, când ritualul înregistrării sale solemne a intrat în practica instituțiilor statului de înregistrare a căsătoriei. Astăzi, în general, procesul de unificare și reducere a ritualurilor de nuntă continuă. În

²⁵Frasin, Ion Dumitrescu- *Însemnări despre tătarii din satul Pervelia, com.*

Tatılgeac. Constanța, Analele Dobrogei, anul I, nr. 1 / 1920., p.161

²⁶ *Idem*

majoritatea cazurilor și zonelor au apărut trăsături comune internaționale. și acest proces este evident ireversibil.²⁷

Nunta tătărească îndeplinește următoarele funcții care îi determină valorile culturale de bază:

1. Funcția comunicativă. Nunta este o formă unică de comunicare. O atmosferă deosebită

este creată la masa generală, iar în acest moment există întotdeauna un schimb de anumite informații și sentimentele umane;

2. Funcția de integrare. Ceremonia de nuntă este în esență una dintre formele speciale de

comportament colectiv. Colectivul participă nu numai la sancționarea sau aprobarea unor anumite comportamente, la consemnarea sau respingerea unei căsătorii prin intermediul unei ceremonii, dar are rol definitoriu și în asistența materială: ca sistem generic, ajutată mirele în achitarea kalym, iar în etapa ulterioară participă direct—prin diferite tipuri de cadouri, asistență în muncă în pregătirile pentru nuntă, sprijin moral și financiar. În ceremoniile de nuntă, rolul fiecărui participant este reglementat până la cel mai mic detaliu prin secole de obiceiuri stabilite;

3. Funcția juridică și economică – consolidarea juridică a acordului la care s-a ajuns și racordarea la comunitate a celor două familii acum unite de formarea celei de-a treia.

4. Funcția religioasă și magică. În ritualul nunții se efectuează acte preventive, cum poate fi considerat momentul aplicării decorațiunilor cu hena al cărui scop este de a proteja persoana de forțele malefice și de acțiunile asociate cu producerea de magie care ar trebui să ofere orice valori pozitive și bunăstarea căsătoriei;

5. Funcție ludică, de joc și de divertisment, creând o atmosferă emoțională pozitivă, o stare de vacanță;

6. Funcția de continuitate a culturii spirituale a societății. Această funcție este înțeleasă ca continuitatea perspectivei sau a valorilor spirituale prin anumite semne de nuntă și comportament

²⁷ Çetin, Çulpan Zariпова. *Tatar Türklerinin Düğün Gelenepleri, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2 (3) p.113

simbolic. Ceremonia de nuntă este o modalitate expresivă de a transfera valorile spirituale din generație în generație. Îl învață pe bărbat să se comporte corect nu numai în timpul nunții, ci și în restul timpului, adică poate regla acțiunile oamenilor chiar și în afara ritualului., trasează elemente de conduită pentru tânăra soție și îi consolidează poziția în interiorul comunității.

Rezumând, se poate observa că nunta este un element inseparabil al culturii tătărești. Ea întruchipează percepția sincretică a lumii înconjurătoare, ecouri ale superstițiilor și reminiscențe de ritualuri din religii ancestrale, reflecții despre persoană, familie, copii, continuitatea generațiilor și sensul vieții. Reprezintă un punct de pornire în înțelegerea culturii tătare și a evoluției acesteia, precum și a modificărilor și schimbărilor apărute în sânul comunității, și studierea sistemică a ceremonialului permite realizarea unei imagini coerente a comunității tătare și a permanenței sale teritoriale.

Glosar

Altin meri pepaka - plata în aur

Aytirip barmaq- a se duce în peșit

Aleiechium-seleam, qoş keldîn! - ässälamü ğäläyküm- bine ai venit!

Arslan batîr kureşci- „viteazul leu al luptelor”

Bayirbaş- maramă (vezi marama)

Boksa – boccea

Cevrè- batistă, năframă, eşarfă

Câbrâs- tapiserie

Condra-pantofi de damă

Ceket- articol de îmbrăcăminte pentru partea superioară a corpului.

Cse -tapiserie cu modele florale

Daùla- tobă

Dini nikâh- Cununie religioasă

don – lenjerie intimă

gurdilâ- salbă de aur, șirag multiplu din bănuți de aur

giaulîk- batistă

geantâc (cantiq)- aluat cu drojdie, care se umple cu carne de vita tocată și ceapa crudă.

Hidrlez- sărbătoare de primăvară

ielec-ilic, vestă scurtă, deschisă în față

kalym- averea miresei

kart agasi- „Fratele cel mai bătrân”,

kolekse- cămașă

kolşak- mânășă

Kelîn tüşti- ritual de nunta care anunța venirea miresei

Kureş- lupte tătărești, trânte

kiyew konişmasi- „Discursul mirelui”- obicei de nunta specific tătarilor.

Kiew- mire;

konişmasi-vorbire

kora tellmesy- Împodobirea cocoșului, obicei de nunta tătăresc

kiev geani(cani)- Petrecerea ginerelui

kiyew qapama- Închiderea ginerelui, melodie nupțială tătărească

kuşakh- curea, cingătoare, centura.

Keday- cântăreț, muzician, poet

Kelîn tüşti – „Venirea miresei”

kîna keşesî- petrecere femeilor înainte de nunta.

kobete- plăcinta cu orez și carne de pui

kolek- cămașă

mendil- batistă

maramâ – maramă, acoperământ de cap realizat din materiale fine, borangic sau mătase.

mogedek- trăsura

Neürüz- Nevruzul (sau *Nowruz*) este o sărbătoare închinată focului și purității care coincide, conform calendarului solar persan, cu prima zi a anului.

Nişan toy- logodnă.

Onekİ ördek – dans specific tătăresc

Omali – joc distractiv de serată; un comitet de fete distribuie după bunul său plac, cântând, domnișoarele la tineri, alcătuind cupluri de joc și îndemnându-i la dansuri.

On kol- mana dreapta

paşali- rochie cu mâneci și poale lungi
peşkîr – prosop, ștergar
Qaitarma- dans tătăresc
Quadalar - cuscu
Qadagiyar – frățior
Qina toy- ceremonie de vopsire cu o cerneală maronie obținută din macerarea unei plante(henna) la ceremoniile de nuntă
Qonaqbay- stolnic
Sabantoi- sărbătoarea recoltei.
Sorastirma - cercetare
Soz bir Alla- *Avem o vorba în fata lui Allah!*
süt aqqi - dreptul laptelui
ştan- izmene
serbentî- ștergare cu față dublă, piesă utilizată pentru decorarea camerei mirilor, dar și ca acoperământ de cap, cu decor ordonat în friză sau în raport de o linie sinuoasă
sabaqtaş – cele trei doamne.
şân – o specie a creație populare tătare, ce se cânta sub forma unor replici muzicale
Şaqirtuw awasi- melodie de bun venit, cantata la nunti.
şalaşim – o forma de dans tătăresc
şorap - ciorap
şerik - țesătură utilizată pentru învelirea unor daruri ceremoniale
Sakirtuw awasî- melodie cantată la începutul nunții
sarikh başlik- acoperământ de cap.
sol ko- mâna stângă
Syrak toy - Nunta lumânărilor, ceremonie de nunta tătară
tocâz- un cadou oferit la nunti alcătuit din noua obiecte vestimentare: batiste, cămăși etc.
topraq basti- „Călcatului pământului”. Ritual de nunta tătăresc care precede intrarea ginerelui în casa miresei.
testîmal- prosop
tellî koroz – curățirea cocoșului

Bibliografie

1. Akmolla Güner *Tătarii din Dobrogea*, Editura New Line, 2005
2. Çetin, Çulpan Zaripova. *Tatar Türklerinin Düşün Gelenekleri, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2 (3) pp. 92-119
3. Fadlan Ibn *Ibn Fadlan and the Land of Darkness. Arab Traveller in the Far North*, Penguin Books, 2012
4. Frasin, Ion Dumitrescu- *Însemnări despre tătarii din satul Pervelia, com. Tatilgeac. Constanța*, Analele Dobrogei, anul I, nr. 1 / 1 920. Constanța, pp. 154-177
5. Guédy David Durand , *Turko-Mongol rulers, cities and city life* , Brill, Leiden, Boston, 2013
6. Gennep, Van Arnold, *Riturile de trecere*, Ed. Polirom, 1996
7. Karahan, Metin Osman, *Dobruca Kırım tatar Ağzı Sözlüğü. Dicționarul Graiului Tătar Dobrogean [1. A – D] Editura Ex Ponto, Constanta*, 2011
8. Karahan, Metin Osman, *Dobruca Kırım tatar Ağzı Sözlüğü. Dicționarul Graiului Tătar Dobrogean [2. E – O] Editura Ex Ponto, Constanta*, 2011
9. Kerim Altay , Kerim Layla , *Dicționar tătar turc român = Tatarca Türkçe Romence sözlük = Tatarca Türkçe Romence sözlük*, Ed. Kriterion 1996
10. Murat, Taner *Dicționar tătar crimean – român / Sözlük kırım tatarşa – kazakşa*. Charleston: CreateSpace, 2011
11. Nerim İbrahim *Mic Dicționar Român-Tătar, Tătar-Român. Kışkene Sözlük Romence-Tatarca, Tatarca-Romence*, Editura Imperium, Constanta, 2014
12. Sevim Mustafa, *Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*, Ed. Muntenia 2017
13. *** *The Secret History of the Mongols*. Translation Atwood Cristopher P., Ed. Penguin, 2023
14. <http://miras.gov.ro/1/viata-si-spiritualitate/nevzat-si-nerminyusuf-despre-traditiile-si-obiceiurile-tatarilor/>

5. Nunta tradițională tătară

Daniela Mihai

Ideea reconstituirii parcursului ceremonialului tradițional al nunții tătare și reconstituirea acesteia, prin memoriile și descrierile membrilor comunității, este un drum destul de anevoios.

În contextul în care ceremonialul întreg, precum și anumite tradiții care țin de acesta, tind să se piardă și să nu mai poată fi recuperate decât prin consemnări scrise, realizarea unor arhive digitale audio video este un obiectiv extrem de important. În acest sens, proiectul intitulat sugestiv **TOY** este un demers necesar și de impact asupra comunității tătare. Cunoașterea obiceiurilor și tradițiilor legate de ritualul nunții tătare, dar mai ales conștientizarea faptului că aceste trebuie păstrate este un alt obiectiv important.

Din interviurile luate se poate trage concluzia că mulți dintre cei intervievați doresc să păstreze pași din ceremonialul nunții tătare, dar modernizarea și eterogenitatea comunității în care trăiesc, i-au determinat să împrumute unele obiceiuri de la români sau să renunțe și să modernizeze altele (nunta la salon).

Au fost luate interviuri unor membrii din comunitatea tătară, atât din zona urbană cât și din cea rurală, care acoperă mare parte din mediile și categoriile sociale.

Au fost adresate 10 întrebări care să poată ajuta la conturarea unei mici analize asupra perspectivei membrilor din comunitate (Anexa1. Anexa 2))

Nunta este un eveniment participativ și de bucurie a întregii comunității

În tradiția turcică din care face parte și nunta tătărească, petrecerea mare de nuntă era organizată în cadrul unui festival KURULTAI sau SABANTOI, la care participa toată comunitatea din satul/comunitatea respectivă și invitați din afară. Prin termenul “toy” tătării de azi înțeleg nuntă iar prin sunetul “toi” botez dar în trecut avea înțelesul de întrunire, adunare, sfat, festival, petrecere etc.

Nunta tătărească este văzută, atât din punct de vedere social și religios, un eveniment de familie, celebrat cu bucurie, ca o mare petrecere, pentru familiile și prietenii ambilor soți. Așa se percepe nunta în orașe și sate mai mari, dar deseori în mediul rural preia diferite aspecte, ținând cont că este vorba de o minoritate etnică, în general aici sărbătoarea reunește pe toți membrii din comunitate, acest lucru dă ideea unui spirit comunitar care în mediul rural este mai bine păstrat decât în oraș.

Nunta tradițională tătărească se sărbătorește în zonele din Dobrogea, sudul țării atât în localitățile rurale cât și urbane și mai ales acolo unde există tătari musulmani.

După cum afirmă prof. Nuredin Ibram, nunta este elementul fundamental pentru formarea unei familii. Pețitul este prima etapă, și aici sunt o serie de tradiții legate de pețit. Apoi avem logodna, logodna propriu-zisă. Pe urmă avem, să zicem, nunta, nunta mare. Noi îi spunem nunta mare, care și are o serie de tradiții legate de modalitatea în care familiile mirilor, mireasa și mirele, realizează această comuniune.

- Ce vreau să spun, în primul rând, eu vreau să plec de la niște principii pe care le avem vorbind de nunta tradițională. În primul rând, trebuie să spunem că viața tătarilor, ca de altfel, este o viață legată de religia musulmană. Religia reprezintă, dacă vreți, fundamentul existenței tătarului și din această perspectivă există și câteva lucruri legate de comuniunea aceasta dintre băiat și fată și principiile religioase, principiul religios care trebuie respectat. Sfântul Coran spune, de pildă, că nu există silire la credință. Ce înseamnă asta? Că nu există silire la credință.

- Deci dacă nu există silire la credință, asta înseamnă că, dacă vreți, s-a deschis o porțiță și pentru căsătoriile mixte între tătari și fete de altă religie, de pildă mozaice, creștine și așa mai departe. Deci atunci când un bărbat tătar se căsătorește, vorbesc cu o altă tânără, el nu o poate obliga, lucrul ăsta nu se știe, nu o poate obliga pe Mireasa să treacă la religia musulmană. Deci, vedeți, este un principiu, dacă vreți, foarte modern, acesta, pe care îl găsim în Sfântul Coran.

- Un al doilea lucru pe care vreau să-l menționez este faptul că Sfântul Coran condamnă celibatul. Celibatul, adică ideea de a trăi

singur toată existența, că e bărbat, că e femeie, deci sunt două principii fundamentale și chiar în comunitate, cel care nu se căsătorește este privit, hai să spunem, nu chiar cu dușmănie, pentru că se pot întâmpla în viața situații în care nu te căsătorești din motive de sănătate, din alte motive, dar în principiu, ideea este că noi nu acceptăm celibatul. Iar odată constituită familia, de asemenea, divorțul este aproape imposibil sau nu a existat în comunitatea tătară.

-Divorțurile sunt foarte, foarte rare. Deci, pe de o parte, respingem celibatul în virtutea modului nostru de viață tradițional, fundamentat și perendic și, pe de altă parte, respingem și divorțul. Deci, căsătoria dintre tineri este o căsătorie care trebuie să meargă mai departe, indiferent de greutățile care pot apare. Deci, aceste trei elemente sunt fundamentale. Odată celibatul, care nu este acceptat, al doilea rând, divorțul care este incriminat și condamnat și ideea că silirea la credință nu există din punctul de vedere al bărbatului tătar care se căsătorește cu femeie o de altă religie.

Căsătoria la tătari este formată din mai multe etape după cum urmează:alegerea și peșitul=kîzayttîrmak;acordulpărților,alfamiliilor=sözkes me;stabilirea dotei miresei=mehir;logodna=nîșan;cununia civilă și religioasă=resmiy em dinî nikâ;vopsirea degetelor cu hena=qina toy in noaptea care urma zilei cununii religioase;petrecerea de nuntă=üyken toy;kina gecesî seara cu hena de la casa miresei,practicile de după noaptea nunții.

La nuntă nu numai că era invitată întreaga comunitate, dar participau și la pregătirile legate de etapele nunții. Există încă acest sentiment de comuniune și de împărtășire a bucuriei acestui eveniment.

Nunta așa cum spunea *Edis Cutlacai*, era (este și acum) un eveniment al întregii comunități. Un motiv de bucurie la care era obligatoriu să participe toată comunitatea. În momentul de față sigur că este mai dificil să unești toată comunitatea, dar rămâne un prilej de bucurie, pentru că *„unește neamurile”*

- Nunta este un eveniment nu al unei familii sau a două familii care se unesc, era un eveniment al întregii comunități. Din ce știu de la părinți, primul pas pe căsătorie era Sosbar Allah, adică promisiunea în fața lui Allah, un fel de logodnă.

- Încerc să respect ceva de genul ăsta, adică am mers împreună cu familia să o cer pe soția mea. Prima oară a fost o discuție între părinți și după aia eu... Am încercat să respectăm tradiția. Toate petrecerile acestea care se fac, se fac pentru că uneau comunitatea. *În momentul de față, tot unești neamurile, e un motiv să se întâlnească neamurile.*

Nunta este un eveniment al întregii comunități, afirmă și dna Sheila Calil (Mangalia)

-

Mesut Baubec (artist și medic stomatolog) își amintește că pregătirile începeau de miercuri seara.

“Eu, ceea ce țin minte, undeva de pe Miercuri începea agitația mare, pentru că veneau, trebuia tăiat animalul. Joi seară au început, doamnele din cartier s-au adunat să ajute pe mama să facă sarmale. Vineri seara se face și seara de tineret. Acolo mai există, tot așa, vineri seara s-a făcut și se dă cu kna pe mână.(hena) Deci s-a făcut și obiceiul acesta cu hâna pe mână. Știți ce înseamnă hâna? Hena. Vineri, are loc la noi cununia religioasă. Și practic, nunta atunci are loc, vine cu hoga, cu vechili, cu nași religioși, să-i spunem așa, și din partea băiatului și din partea miresei și, bineînțeles, cu o formulă religioasă care se spune în momentul respectiv”.

Peșitul - Prima etapă era cea a peșitului . Se trimiteau soli la casa fetei, căsătoria se făcea la vârste destul de fragede, până în 22 de ani, după cum mărturisește *Nuredin Ibram*.

Părinții doreau să facă o informare despre mireasa..înainte de peșit se informau cu privire la familia fetei, să fie harnică, pricepută. Există un fel de înțelegere între familii, de aceleași statut, cu anumite calități. erau primiți la o cafea.

Logodna (Nîșan toy) se desfășoară în casa fetei. Cunoscuții din partea miresei sosesc cu boccele de mătase sau catifea în care sunt cadouri de oferit (îmbrăcăminte, încălțăminte, prosoape, obiecte de aur: cercei, inele), cadouri pentru părinți, bunici, frați, surori .Venirea la casa miresei a unei suite de doamne,discuta despre logodnă.. Cu

acest prilej se serveau de către familia miresei prăjituri numite kurabye sau katlama.

Cu voia lui Dumnezeu și cu hotărârea domnului noi o dam pe fata.

Faza următoare era încheierea logodnei, care se numea „Söz bîr Alla. La această fază se întâlneau reprezentanții și reprezentatele celor două părți, făceau schimburi de daruri simbolice, se fixa data nunții și erau stabilite detaliile. De menționat faptul că, de la această fază și până în ultima zi a unei nunți tătărești, cele două părți erau reprezentate de trimiși apropiați, bărbați și femei, care purtau/poartă titlul de *quda* și, respectiv, *qudagîy*.

Cununia religioasă

Vine și mirele să si vadă pentru prima dată mireasa.....Se dau cadouri, pregătesc si animale, berbec, alături de organizări pecuniare..După ce boccelele sunt primite și văzute se face slujba religioasă²⁸ urmată de servirea musafirilor cu preparate tradiționale,

²⁸În tradiția tătara, viitoarea mireasă era așezată sub o perdea cu Coranul sub un braț, iar sub celălalt braț ținea lucruri purtătoare de noroc. Întrebarea” De bună voie și nesilită de nimeni, ești de acord să te măriți cu cutare, fiul lui cutare?” este pusă înâai de martorul spiritual și apoi de *hoge*, iar la a treia întrebare fata răspunde cu “Da” sau “sunt de acord”. Acest obicei este respectat în recomandarea și spiritul Coranului ca protejare a femeii, acceptarea având la bază puternice sentimente de iubire. După cununia religioasă urmează masa festivă cu mâncăruri tradiționale.

precum sarmalele în foi de viță, ciorba de nuntă, fasolea uscată, pilaf, orez, friptura, griș cu lapte, baclavale, compot.

Mesut Baubec mărturisește că exista comunitatea care se implica, tăiau animale...tauri, berbeci, nunțile se țineau în cort, iar seara urma o petrecere cu muzicanți care cântau la zurna și dul. Femeile făceau sarmale și petreceau împreună.. La fântânile cu apă urcau pe cântăreți să cânte pe capac..

După savurarea bucatelor urmează prezentarea cadourilor care se trimit mirelui și rudelor acestuia apropiate. Toți invitații participă la un program festiv, iar cele două mame ale mirilor prezintă cadourile de logodnă cunoscuților. Cu această ocazie se servește preparatul tradițional *geantâc (cantiq)*. Cu o săptămână înainte, familia băiatului trimitea viitoarei mirese rochia de mireasă, voalul, încălțăminte și animalele pentru sacrificare din care se preparau mâncărurile.

Stabilirea dotei miresei

Hogea Derviș Memur (Medgidia) ne detaliază faptul că dota fetei este garanția pentru ca în cazul în care divorțează fata să aibă un gaj, o garanție. Dota există, chiar dacă este redusă la un nivel simbolic trebuie precizată.

Nunta

Începe vinerea și se termină duminica. Joi seara un băiat călare chema enoriașii la nuntă și tinerii la măcinatul cafelei, iar un băiat din partea fetei anunța și el nuntă chemând fetele la prepararea

kobeteului, plăcinta tradițională care se servea în acea seară. În localitățile mai mari chemarea la nuntă se făcea cu o tobă și un flăcău care anunța evenimentul, iar unii făceau strigarea chiar și în versuri.

Tokâzul

Mireasa pregătea toqizul mama miresei.. Acesta este cerut de tineri care cer tokiz..Băieții la nunta îl dansează si fac bani din el..(*Sheila Calil & Mesut Baubec*)

La hotarul localității mirelui, alaiul era oprit de tineri din partea locului. Scopul lor era podoaba cea mai râvnită la o nuntă tătărească – *Toquz* (Nouă)²⁹; o cămașă bărbătească de in, pe care sunt cusute piese lucrate cu acul de mireasă: ciorapi, legături de ciorapi, batistă, ștergar, brâu, pungă de bani, pungă de tutun, tichie). După obținerea obiectului, tinerii devin garda de corp a miresei și au întâietatea să danseze cu toquz-ul legat pe spate. (*Tasin Gemil*)

Înainte de a intra în casa socrilor se punea un cocoș deasupra capului miresei ..un cocoș împodobit. Mireasa vine și pupă mâna soacrei, care, de obicei ii dă bijuterii...

²⁹ Tocâzul se compune din nouă bucăți care poate include de exemplu: *ștan*= ismene, *ielec*= ilic, *kolekse*=cămașă, *cevrè/giaulîk/mendîl* = batista, *maramà*, *serbentî*, *câbrâs*, *kolşak* etc. De asemenea, băiatul continua tradiția darurilor și dăruiește fetei și socrilor săi câte o pereche de ghetete “*condra*”, fes, camăși, înștiintându-i cu această ocazie prin mesager de data fixată pentru nuntă.

Mirii se cunoșteau reciproc doar în noaptea nunții, care se numea *Gerdekke kırme* (Intrarea în baldachin). *Ziua în care mireasa ajungea, cu alai, la casa mirelui, „qudagîii” ambelor părți* pregăteau patul nupțial, împodobindu-l cu un baldachin, făcut din șervete de borangic și batiste colorate de mătase cu dantelă, lucrate de mireasă. (fig. 4.)

Baldachinul avea, desigur, și rostul de a etala hărnicia și măiestria miresei.

Masa de la nunta mare

Se cunoaște deja despre cele 7 feluri de mâncare ce se servesc la nunta tătarască. Nu cred să existe în toate meniurile de nuntă ale minorităților etnice, altul mai bogat decât cel al tătarilor .³⁰

Cele 7 feluri de mâncare, care, culmea, se mâncau în destul de mare grabă, cum terminau, cum se ridicau și plecau ca să poată să participe la masa și la nuntă cât mai mulți oameni din comunitate.

(Sheila Calil)

Erau servite ciorba de nuntă (ciorba albă de miel, toy sorbasi) fasole uscată, sarmalele în foi de viță, pilaf/ cuscus, griș cu lapte, baclavale, compot de fructe, cafea. etc. ...Vin în valuri. Până seara, când începe seara de tineret..

³⁰ <https://gastronomietraditionala.ro/placinta-cu-carne-geantak>, vezi detalii legate de prepararea felurilor de mâncare

Nunta începea în același timp, atât în partea mirelui, cât și în cea a miresei, de regulă, vineri la prânz, atunci când veneau lăutarii , cu o zurna și o tobă mare, numită *daul*.³¹

În ultima zi a nunții, mirele și apropiații săi, tineri, tinere, bărbați și femei (*quda* și *qudagîi*) veneau cu cai și căruțe (astăzi, cu mașini) la casa miresei. Dar, la intrarea în hotarul satului, drumul era blocat de tineri localnici, care cereau darea „pentru călcarea/cucerirea pământului” (*topraq bastî*). Nu dădeau cale liberă, până ce nu obțineau banii ceruți. Acești tineri deveneau apoi un soi de gardă de corp a mirelui. Ajunși la casa miresei, însoțitorii mirelui erau ospătați, li se acorda atenție specială, având și lăutarii la dispoziție. Apoi, după o mica slujbă religioasă, mireasa își lua rămas bun de la părinți și de la rudele apropiate în vârstă, și pleca către noua ei casă, fiind însoțită și de *quda* și *qudagîi* săi.

Costumele mirilor

Căruța miresei Katolai este decorată frumos, iar băiatul venea cu altă căruță care era oprit ca să platească o anumita sumă pt că a încălcat teritoriul miresei care era SACRU.

Costumul miresei este compus din rochia de satin sau din alt material scump, colorat, deseori cusută de mână, iar pe cap purta un

³¹ Nunta începe vineri dimineața cu acompaniamentul unei tobe și al unei zurne cu cântecul tradițional tătar “Nunta să vă fie cu noroc!” (*Toy qairli bolsin!*)

voal subțire de tul, în picioare avea papuci, accesorii (brățări, cercei, colane din aur și argint), la gât poarta *gurdilà* (o salbă de bani de aur). (fig. 1, 2. 3)

Costumul mirelui este compus dintr-o haină subțire (ceket), bru, cingătoare (kuşakh), turban, căciula (sarikh başlik), cizme din piele de animal (eskiden), cămașă. (**Mesut Baubec**)

Sheila Calil

În perioada comunistă nu au existat probleme cu interzicerea vreunui ritual. Cu românii am conviețuit frumos, nu ni s-a interzis nimic..

.....

Sunt mai multe cauze care au determinat și determină modificarea sau pierderea unora din etapele nunții tătare, fenomen specific multor comunități etnice, nu numai celor tătare. Motive de ordin economic, social, de eterogenitate și de dispersare a comunităților tătare, duc la diluarea și la pierderea unor tradiții legate de nunta tradițională.

DI. Naim Belgin, afirmă că una din principalele cauze ale pierderii obiceiurilor nunții tătare este faptul că mulți dintre tătari nu

se mai căsătoresc deloc sau prea târziu, deși încercări ale comunității tătare există și încearcă prin eventuale pețiri să reducă acest fenomen.

Tinerii au pierdut viața de familie, în detrimentul celei profesionale. Acest adevăr este unul general valabil, nu numai propriu comunității tătare, ci tuturor .

Sunt căsătorit de tânăr, din cauza educației mai riguroaseLipsa unor constrângeri din partea familiei care nu insistă asupra căsătoriei, deși tătarii se căsătoreau foarte devreme..

Un alt motiv, spune dl Naim este modernizarea societății în general, pe vremuri nu se ducea lumea la salon...se modernizează..iar tinerii nu cunosc ritualul nunții tătare.

Chiar dacă aceste fenomene se întâmplă și nu prea avem cum să le oprim, modernă sau nu nunta și uniunea între doi oameni, *trebuie să aibă la bază valori fundamentale, respect față de soție, de socrii, să mergi pe calea lui Allah,. să- ți educi copii*, mărturisește dl. *Edis Cutlacai.*

Din cauza eterogenității comunităților, nunțile se fac după obiceiurile celor mai mulți...se fac de regulă după aceleași obiceiuri românești..

Satele tătare nu mai sunt compacte, nu se amesteca turcii cu tătarii... iar limba este diferită și fiecare nuntă are particularitățile fiecăruia. În accepțiunea de astăzi, între tradiționalism și modernism, în ultimii ani, cu scopul de a reduce cheltuielile de nuntă și a păstra

tradiția, multe familii organizează ca-n trecut la casa mirelui, la cină sau prânz invitând atât rudele, cât și copiii, prietenii mirelui și cei ai miresei. În spiritul modern aceste serbări sunt organizate în hotel sau în spații mari destinate sărbătorilor de nuntă. (*Nuredin Ibram*)

Toți cei care au fost intervievați reclamă aceste pierderi ale ritualului, unii chiar încercând să respecte măcar secvențe din nunta tătară (peșitul, logodna).

Ce este de remarcat este nostalgia care însoțește aceste mărturisiri, precum și faptul că sentimentul apartenenței la comunitate este mai estompat datorită dispărării acestor comunități, a eterogenității. Membrii comunității tătare invocă frumusețea și bucuria acestui mare eveniment prin participarea întregii comunități ..cu cât participau mai mulți, cu atât bucuria era mai mare și deplină.

În comunitățile rurale acest eveniment devenea și mai intens, deoarece participau și la pregătirile de dinaintea sau din timpul nunții, fenomen caracteristic și astăzi comunităților rurale.

1. Rochie de mireasă, Muzeul de Etnografie și Artă, Tulcea, jud. Tulcea, catifea cu fir de aur

2. *Rochie de mireasă, Colecția Muzeului de Etnografie și Artă, Tulcea, jud. Tulcea*

*3. Batistă de nuntă și punguța Muzeul de Etnografie și Artă
Constanța*

4. Baldachin de nuntă, Muzeul Casa orientală Panaghia, Babadag, jud. Tulcea

5. Batistă de nuntă, comuna Albești, jud. Tulcea, Culturalia.ro

Bibliografie generală

Nuredin Ibram, *REPERE ISTORICE ȘI CULTURALE ALE CONVICȚIUNII INTERETNICHE ȘI INTERCONFESIONALE ÎN DOBROGEA – ȚINUT ROMÂNESC*, *Akademos* 4/2018, pp. 96-103

Tasin Gemil, *Un tătar din România*, 2024, pp. 60- 66

Nuredin Ibram, *Spiritualitate tătară* , vol 5, 2023, *Bucătăria tradițională tătară* , pp.80-91

Stoica Lascu, Prezențe ale turco-tătarilor în viața spirituală a Dobrogei (1913-1915). Seminarul musulman de la Medgidia, în volumul Tătarii în istoria românilor, I, Editura Muntenia, 2005.

Ekrem Gafar, în Cuvânt Înainte, al vol. Tătarii în istoria românilor, I, Editura Muntenia, 2005.

Adrian Ilie, Medgidia. Istoria orașului de la 1918 până în prezent, Editura Ex Ponto, Constanța, 2012.

Adrian Ilie , Comunitățile turcă și tătară din Medgidia, Editura Ex Ponto, Constanța, 2015.

Sevim Mustafa, Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni, Ed. Muntenia 2017

6. Obiceiurile și tradițiilor de nuntă „Toy” a tătarilor din Dobrogea

Suheila Ismail

Nunta este cunoscută în comunitatea tătarilor sub numele „Toy”, care vine de la termenul „Toymak”, adică a „se sătura”.³² Sociologul Nuredin Ibram descrie simbolistica cuvântului „toy”: „adică a te sătura, ne săturăm de dragoste și iubire, dar și de mâncare, pentru că se pune o masă bogată.”³³

Însă, până la masa mare, la care tradiția cere șapte feluri de mâncare, tinerii și familia lor treceau printr-o serie de etape prin care trebuiau să respecte tradiția și religia.

Primul pas era peșitul, numit de tătari „**Aytırıp barmaq**”³⁴ sau „**Söz bir Allah**”, adică „cuvântul dat în fața lui Dumnezeu”³⁵

Un tânăr care voia să se căsătorească trimitea peșitorii, care erau de obicei femeii din comunitate care cunoșteau aspecte despre ambele familii, în alte cazuri putea să meargă tânărul cu familia la fată acasă.

Autoarea Sevim Mustafa explică că fata se cerea cu următoarea expresie: „Din porunca lui Allah și voia profetului, am venit să vă cerem fata”. „Cuvântul dat este unul singur, așa cum Allah este singur.”, dacă cele două familii cădeau la o înțelegere era important ca „acest jurământ să se respecte cu orice preț.”³⁶

Deși, Sevim Mustafa afirmă că „peșitul se făcea cu voia celor doi tineri”³⁷, iar dacă răspunsul fetei era negativ „se găsea un

³²Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, 2017, p.203.

³³ Vezi Anexa 1, Interviu Nuredin Ibram, data culegerii info: 11.05.2024.

³⁴Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, 2017, p.202

³⁵ Vezi Anexa 2, Interviu Sali Negeat, data culegerii info: 12.05.2024.

³⁶ Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, Constanța, 2017, p.202

³⁷ Ibidem

pretext”, Nuredin Ibram amintește că „peșitul era o problemă delicată. Până în 1950, părinții erau cei care decideau soarta copiilor.[...]Rolul tinerilor era redus.”³⁸

Dacă părinții nu erau de acord se practica răpirea sau fuga. „În trecut, răpirea era o întâmplare comună.”³⁹ „Mireasa mergea la casa unei rude a mirelui sau a imamului și rămânea acolo până se terminau pregătirile necesare căsătoriei și ceremoniei și erau invitate ambele familii.”⁴⁰ Diferența între răpire și fugă era că „răpirea avea loc fie de bună-voie, fie silită, luată cu forța. Fuga avea loc după o înțelegere între cei doi.”⁴¹

Următoarea reuniune a viitoarei familiei era la **logodnă**, cunoscută ca și „**Nișan Toy**”. Evenimentul se ținea în casa fetei, unde avea loc „schimburi de cadouri”⁴². Partea băiatului venea cu „boccele de mătase sau catifea în care erau cadourile”⁴³, care conțineau bijuterii și haine pentru mireasă, dar și lucruri pentru părinții și frații acesteia.

După ce familiile spuneau o rugăciune se puneau la masă „unde se servea minim șapte feluri de mâncare. În funcție de fiecare cât își permitea, oamenii puneau tot ce e mai bun.”⁴⁴ Una dintre delicasele tradiționale care era servit de familia fetei la logodnă era o tavă de katlama, care era formată din „foi de aluat în straturi, pudrat cu zahăr tos.”⁴⁵ În schimbul acestui gest, familia băiatului oferea un „animal, oaie sau vită, special crescută pentru carne, numită sogim”⁴⁶

³⁸ Vezi Anexa 1, Interviu Nuredin Ibram, data culegerii info: 11.05.2024.

³⁹ Nuredin Ibram, „Spiritualitatea Tătară = Romanya tatarlarında maneviyet”, volum III, Editura StudIS, Iași, 2020, p. 67.

⁴⁰ Ibidem

⁴¹ Sevim Mustafa, „Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni”, Editura Muntenia, Constanța, 2017, p.202

⁴² Ibidem, p.203

⁴³ Ibidem

⁴⁴ Vezi Anexa 2, Interviu Sali Negeat, data culegerii info: 12.05.2024.

⁴⁵ Nuredin Ibram „Spiritualitatea Tătară = Romanya tatarlarında maneviyet”, volum V, Editura Ex Ponto, Constanța, 2023, p. 81.

După masă, venea rândul fetei să ofere cadouri mirelui și familiei lui. Cadourile se prezentau musafirilor, iar în acest timp se servea „cantrıq”⁴⁷

La sfârșit, invitații puneau daruri sau bani „pe o tavă ținută de mire și de un copil din neamul lui.”⁴⁸

După logodnă pe care „o face partea fetei”⁴⁹ și până la nunta pe care o organiza partea băiatului, mirele trebuie să trimită miresei „rochia de mireasă, voalul, încălțăminte și animale pentru sacrificiu în vederea preparării mâncărurilor.”⁵⁰

În mod tradițional, nunțile tătarilor încep de „vineri și se termină duminică.”⁵¹ „Însă, pregătire începeau de joi, când „femeile veneau, făceau sarmale și pregăteau mâncare. Era un fel de repetiție a celor apropiați a nunții care urma.”⁵² „La cei înstăriți exista și muzică. Mai vorbeau, mai cântau, mai mâncau un dulce. Musai trebuia să există o tobă, o daulă și un acordeon, aceste erau instrumentele clasice.”⁵³

Autoarea Sevim Mustafa amintește că joi seară „flăcăii și fetele s-au adunat la un loc, măcinau cafeaua pentru nuntă și preparau plăcinta tradițională kobete, care este „o plăcintă cu carne și orez din aluat mai gros, coptă la cuptor.”⁵⁴ „Se legau prietenii și se întreceau la cântat și dansat”.⁵⁵

⁴⁶ Ibidem

⁴⁷ Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, Constanța, 2017, p.203

⁴⁸ Ibidem

⁴⁹ Vezi Anexa 1, Interviu Nuredin Ibram, data culegerii info: 11.05.2024.

⁵⁰ Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, Constanța, 2017, p.203

⁵¹ Ibidem

⁵² Vezi Anexa 2, Interviu Sali Negeat, data culegerii info: 12.05.2024.

⁵³ Vezi Anexa 1, Interviu Nuredin Ibram, data culegerii info: 11.05.2024.

⁵⁴ Nuredin Ibram „Spiritualitatea Tătară = Romanya tatarlarında maneviyet”, volum V, Editura Ex Ponto, Constanța, 2023, p. 81.

Ziua de vineri începea cu **cununia religioasă, „dini nikâh”**, după slujba „religioasă de la prânz de la geamiei.”⁵⁶ „Înainte se făcea căsătoria religioasă, apoi cea civilă.[...]Imamul avea un caiet unde nota familia, martorii.”⁵⁷

Bărbații credincioși împreună cu imamul mergeau la casa fetei „să citească rugăciuni și să binecuvânteze căsătoria.”⁵⁸ Din partea băiatului și a fetei erau reprezentanți „vehilul-martorul spiritual”⁵⁹, „adică un părinte spiritual”⁶⁰

Conform tradiției, mireasa era așezată „sub o perdea, avea sub un braț Coranul și sub celălalt lucruri aducătoare de noroc.” Mirele nu era prezent, însă „se angaja să dea o sumă de bani pentru fată. Percepția ca fata se cumpăra este greșită. Banii aceia sunt banii fetei, care rămân ai ei după căsătoriei. În cazul în care se ajunge la divorț[...] banii aceia erau ca o garanție.” Cununia religioasă este importă pentru „protejarea femeii”,⁶¹ dar și pentru că „viața tătarilor este legată de islam, religia reprezintă fundamentul existenței tătarului.”⁶²

Imamul merge la fată și o întrebă de trei ori „De bună voie și nesilită de nimeni, ești de acord să te măriți cu cutare, fiul lui cutare?”⁶³ A treia oare, fata răspunde afirmativ. După ce bărbații

⁵⁵Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, Constanța, 2017, p.203

⁵⁶ Ibidem

⁵⁷Vezi Anexa 1, Interviu Nuredin Ibram, data culegerii info: 11.05.2024.

⁵⁸Vezi Anexa 5, Interviu Cetin Geambulat, data culegerii info: 11.05.2024.

⁵⁹Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, Constanța, 2017, p.204

⁶⁰ Vezi Anexa 3, Interviu Zait Nasipali, data culegerii info: 11.05.2024

⁶¹Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, Constanța, 2017, p.204

⁶²Vezi Anexa 1, Interviu Nuredin Ibram, data culegerii info: 11.05.2024.

⁶³ Ibidem

terminau rugăciunile, se punea masa „pentru bărbați, apoi pentru femei.”⁶⁴

La masă se punea „ciorbă cu carne tocată, se pune friptură, sarmale, orez cu lapte, pilaf și compot.”⁶⁵ La această ceremonie „bărbații nu aduceau cadouri, doar veneau să se roage. În mod normal, soția aducea darul.”⁶⁶

După ce au plecat bărbații, „se dădea drumul la muzică și începea distracția și continuau restul tradițiilor.”⁶⁷

O tradiție care diferă în funcție de comunitatea tătarilor este „**Qina Toy**” sau **vopsirea degetelor cu henna**. Autoarea Sevim Mustafa amintește că „acest obicei s-a practicat în satele unde erau și etnicii turci”⁶⁸, iar în altele nu exista deloc: „am văzut doar că înainte de nuntă, bunica, mama, își puneau henna pe degete.”⁶⁹ În unele locuri se organiza „în noaptea care urma zilei cununiei religioase”,⁷⁰ iar în altele „vineri seară.”⁷¹

Pe scurt, Qina Toy este o petrece a femeilor. „Mireasa este dată cu henna pe mâini și i se pune un voal pe cap. Se dansează și se cântă.”⁷²

Sevim Mustafa detaliează modul în care „**Qina Toy**” se desfășura. „Gazda(qonaqbay) organiza un dialog muzical numit

⁶⁴ Vezi Anexa 2, Interviu Sali Negeat, data culegerii info: 12.05.2024.

⁶⁵ Vezi Anexa 6. Interviu Cheuser & Lelifer, data culegerii info: 11.05.2024

⁶⁶ Vezi Anexa 2, Interviu Sali Negeat, data culegerii info: 12.05.2024.

⁶⁷ Vezi Anexa 2, Interviu Sali Negeat, data culegerii info: 12.05.2024.

⁶⁸ Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, Constanța, 2017, p.204

⁶⁹ Vezi Anexa 2, Interviu Sali Negeat, data culegerii info: 12.05.2024.

⁷⁰ Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, Constanța, 2017, p.204

⁷¹ Vezi Anexa 5, Interviu Cetin Geambulat, data culegerii info: 11.05.2024.

⁷² Vezi Anexa 1, Interviu Nuredin Ibram, data culegerii info: 11.05.2024.

sân.”⁷³Fetele stăteau separat de băieți, iar băieții care voiau să se împrietenească le trimiteau un sân, adică „un mesaj muzical”, iar fetele le răspundeau cântând.

În alte zone, cu o zi înainte, „băiatul venea la fată și îi se puneau henna pe mâini și un bănuț de aur.”⁷⁴

Vineri seară era **seara tinerilor**. Petrecerea era organizată „partea băiatul și a fetei separat. Partea băiatului venea în vizită la fată. Dansau puțin împreună și după se întorcea la petrecerea lui. Petrecerea ținea până cânta cocoșul.”⁷⁵

A doua zi, **sâmbătă**, „mergeau să ia fata”, ⁷⁶unde avea loc mai multe obiceiuri.

„Mergeau cu căruțele” ⁷⁷, „delegația ginerelui (Qudalar și Qudagıylar) [...] La intrarea în sat alaiul era oprit de către cavalerii satului.”⁷⁸ Conform tradiției, mirele trebuia să plătească o sumă pentru că a călcat pământul, numit „**Topraq bastı**”. „Era o sumă plătită pentru că a călcat pe teritoriul miresei, care era văzut ca sacru.”⁷⁹ După ce intra în curtea miresei, serveau masa și dansau împreună.

„**Süt hakkı**”, dreptul la lapte, este o sumă pe care mirele i-o dă mamei pentru faptul că a alăptat-o pe fată. În unele cazuri se dă la nișan, dar se poate cere și când miresele iese din casa fetei. „Când să iasă, veneau femeile cu căldarea plină cu apă să ceară süt hakkı. Se puneau banii în căldare.”⁸⁰

⁷³Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, Constanța, 2017, p.204

⁷⁴Vezi Anexa 6. Interviu Cheuser & Lelifer, data culegerii info: 11.05.2024

⁷⁵Vezi Anexa 2, Interviu Sali Negeat, data culegerii info: 12.05.2024.

⁷⁶Ibidem

⁷⁷ Vezi Anexa 3, Interviu Zait Nasipali, data culegerii info: 11.05.2024

⁷⁸Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, Constanța, 2017, p.204

⁷⁹Vezi Anexa 1, Interviu Nuredin Ibram, data culegerii info: 11.05.2024.

⁸⁰ Vezi Anexa 3, Interviu Zait Nasipali, data culegerii info: 11.05.2024

Apoi, urma ca partea fetei să dea cavalerilor **Tocâzul (tokız)**, „nume care vine de la cuvântul doqâz(nouă).⁸¹ „Era o maramă cu două bretele care se lega la umeri și se dansa de către cavalerii mirelui. Era format din nouă obiecte: din ciorapi, cravată, cămăși și alte obiecte vestimentare pentru bărbați”⁸². Cavalerii cântau „melodii specifice tătărești. Noi aveam faimosul cântăreț Faik Yalcin, care este titanul muzicii tătărești. Erau foarte multe melodii, care din păcate s-au pierdut.”⁸³

Mireasa era dusă cu o „căruță specială, numită Catolai sau căruța miresei, care era frumos decorată: cu broderii, perne, și frumos vopsită. În căruța miresei este și un băiețel care ține un Sfânt Curan în mână.”⁸⁴ De asemenea, „deasupra căruței miresei era așezat un steag numit Şîmîldîk pe îl țineau întins de o parte și de alta a căruței doi călăreți. Steagul era confecționat din atlas cu lucrături tradiționale.”⁸⁵

O dată ajunși în curtea băiatului, „tot satul băiatului aștepta să vadă mireasa. Ea avea vâl pe cap, dar la coborâre își dădea jos vâlul, să o vadă toată lumea.”⁸⁶ „Cei care duceau mireasa, îi ducea și zestrea și ajutau să amenajeze casă.”⁸⁷ Zestrea fetei era adus în bohça și „era împachetat ca într-un plic”.⁸⁸

Câteva elemente din **zestrea fetei** care au supraviețuit testul timpului și se află în colecția privată a tătăroaice Nurgian Kürtasan sunt: „broderii lucrate manual, numite ceyrek, adică un sfert. Erau folosite pentru a împodobi rafturile din casă. Erau împodobite cu motive florale, dar și cu versete din Kuran, scrise în

⁸¹Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, Constanța, 2017, p.206

⁸² Vezi Anexa 3, Interviu Zait Nasipali, data culegerii info: 11.05.2024

⁸³Vezi Anexa 5, Interviu Cetin Geambulat, data culegerii info: 11.05.2024.

⁸⁴ Vezi Anexa 1, Interviu Nuredin Ibram, data culegerii info: 11.05.2024.

⁸⁵Sevim Mustafa, „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, Constanța, 2017, p.207

⁸⁶Vezi Anexa 2, Interviu Sali Negeat, data culegerii info: 12.05.2024.

⁸⁷ Ibidem

⁸⁸ Vezi Anexa 4. Interviu Nurgian Kürtasan, data culegerii info: 12.05.2024

arabă.”[...]„Tırlici, care sunt niște botoșei făcuți manual”[...]„Toban Yastık”, toban înseamnă paie, iar yastık, pernă. Se crea o pernă mare de paie, iar deasupra era frumos decorat cu un mileu mare. De asemenea, obiecte religioase necesare în viața oricărei musulman erau pus în zestre precum: „namazlîc, cunoscut ca seccade, care este covorul de rugăciune, Kuran Kap, care este husă pentru Kuran, dar și o maramă, pe care femeile trebuie să o poarte în timpul rugăciunii.”

Cât despre îmbrăcămintea de nuntă, „ginerile purta la petrecere un fes deosebit. La fel și mireasa”.⁸⁹

„În general sunt niște straie lucrate din mătase. Pantalonași, cămășuță, vestă, pe cap are un fes special. Motivele sunt geometrice sau florale, pentru că în islam nu este permisă desenul ființelor.”⁹⁰

Un alt element tradițional este cingătoare Kawkaz kuşak, „cu pietre prețioase sau din metal de alamă sau de cupru, cu desene și modele foarte frumoase”⁹¹, „era cadoul soacrei mari pentru noră. În general îl purtau femeile căsătorite.”⁹²

Tot sâmbătă are loc **bărbieritul mirelui**, „care este la fel ca la români. Este un moment hazliu, unde se cântă, se dansează și se mai sprîțează.”⁹³

Sâmbătă seară avea loc „masa mare, cea cu alcool, a fost importantă de la români. Înainte, nu se făcea nimic sâmbătă seară.”⁹⁴ „Seara la masă se servea mizilic, sarmale, friptură și dulce.”⁹⁵

Până în prezent, tradiția celor șapte feluri de mâncare servite sâmbătă, la masa mare s-a menținut. Nuredin Ibram explică acest

⁸⁹ Ibidem

⁹⁰ Vezi Anexa 1, Interviu Nuredin Ibram, data culegerii info: 11.05.2024.

⁹¹ Ibidem

⁹² Vezi Anexa 4. Interviu Nurgian Kürtasan, data culegerii info: 12.05.2024

⁹³ Vezi Anexa 1, Interviu Nuredin Ibram, data culegerii info: 11.05.2024.

⁹⁴ Vezi Anexa 2, Interviu Sali Negeat, data culegerii info: 12.05.2024.

⁹⁵ Vezi Anexa 3, Interviu Zait Nasipali, data culegerii info: 11.05.2024

obicei prin faptul că în islam „ numărul șapte este un număr sacru, benefic, simbol al desăvârșirii”.

Masa se începe cu o „ciorbă de miel („toy şorbasi)”, apoi continua cu „fasolea uscată, albă, cu bob mare, cu carne de oaie, vită.[...]asortată iarna-toamnă cu murături și primăvară cu salată de legume, sarmale sau ardei umpluți cu carne, pilaf sau cușcuș[...]griș cu lapte cu scorțoasă, baclava [...], compot de fructe, cafea.”⁹⁶

Petrecerea continua cu „muzică și lăutari, cu dans și jocuri tradiționale.”⁹⁷

A doua zi de la nuntă, persoanele apropiate ale mirilor vin la masă „unde servesc o ciorbă de potroace, din măruntaiele de pasăre, acrită cu borș sau zeamă de parcă, obicei preluat de tătarii dobrogeni, de la frații noștri români.”⁹⁸

⁹⁶ Nuredin Ibram „Spiritualitatea Tătară = Romanya tatarlarında maneviyet”, volum V, Editura Ex Ponto, Constanța, 2023, p. 82

⁹⁷ Ibidem

⁹⁸ Nuredin Ibram „Spiritualitatea Tătară = Romanya tatarlarında maneviyet”, volum V, Editura Ex Ponto, Constanța, 2023, p. 83

Bibliografie:

IBRAM, Nuredin, „*Spiritualitatea Tătară = Romanya tatarlarında maneviyet*”, volum III, Editura StudIS, Iași, 2020.

IBRAM, Nuredin „*Spiritualitatea Tătară = Romanya tatarlarında maneviyet*”, volum V, Editura Ex Ponto, Constanța, 2023.

MUSTAFA, Sevim , „*Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*”, Editura Muntenia, Constanța, 2017.

Anexă 1- Nuredin Ibram, 11.05.2024.

Termenul Toy, vine de la „Toymak”, adică a te sătura, adică ne săturăm de dragoste și iubire, dar și mâncare, pentru că se pune o masă bogată.

Nunta este o chestiune complexă. Este elementul fundamental pentru formarea unei familii. Ea are mai multe etape. Prima etapă fiind peșitul, apoi, logodna, cunoscută ca și Nișan. Apoi, avem nunta mare, noi îi spunem „Balaban Toy”, care la rândul său are o serie de tradiții legate de modalitatea în care familia mirilor realizează această comuniune.

Vreau să plec de la principii pe care le avem. În primul rând, viața tătarilor este legată de islam. Religia reprezintă fundamentul existenței tătarului. Din această perspectivă există și câteva lucruri legate de comuniunea această legată dintre băiat și fată și principiul religios care trebuie respectat.

Sfântul Coran spune că nu există silire la credință. Deci, dacă nu există silire la credință, atunci s-a deschis o porțiță și între tătari și fete de altă credință. Atunci când un bărbat tătar se căsătorește cu o altă tânără, el nu o poate obliga să treacă la islam.

În al doilea rând, Sfântul Coran condamnă celibatul, adică ideea de a trăi singur toată viața, fie ca e vorba de bărbați sau de femei. Ba chiar în comunitate cel care nu se căsătorește este privit cu rău. Tătarii nu acceptă celibatul. De asemenea, odată constituită familia, divorțul este aproape imposibil. Divorțurile sunt foarte, foarte rare.

Deci, tătarii resping celibatul, pe fundament religios, dar resping și divorțul. Căsătoria dintre tinerii trebuie să meargă mai departe indiferent de greutățile care apar.

Aceste trei elemente sunt fundamentale. Celibatul și divorțul sunt interzice, ba chiar condamnat, dar și silirea la credință.

Dacă mergem pe etapele principale legate de nuntă. Peșitul este o problemă delicată. Până în 1950, părinții erau cei care decideau soarta copiilor. Părinții alegeau nora, dar și părinții fetei trebuiau să fie de acord cu ginerele. Rolul tinerilor era redus.

Tinerii se puteau întâlneau la petrecere cum sunt: Gıyın, Toy sau își trimiteau biletele, chestii de genul acesta care erau legate de păstrarea intimității fetei, dar decizia părinților conta.

Peșitul este un moment important. Se trimiteau soli, un fel de delegați la casa fetei. Erau două bătrâne, din comunitate care cunoșteau familiile perfecte. Înainte de a merge la fată se făcea o cercetare despre familia fetei, ce fac părinții, ce fel de fată este, dacă este harnică, dacă știe să facă de mâncare, curat.

Prima etapă este informarea pe care o făceau aceste două doamne. Acestea trebuia să știe mai multe detalii pentru că erau întrebate de familia băiatului. După ce iau răspunsul afirmativ din partea băiatului merg la familia fetei. Femeile erau primite la cafea, unde le vorbea despre băiat. Informația se întorcea înapoi.

Tinerele se căsătoreau până în vârsta de 22, cel mult 24. Băieții până în 25 de ani trebuia să se căsătorească.

Apoi, urmau pregătirile pentru logodnă. Există o întreagă ceremonie a logodnei, dar cel mai important este venirea la casa miresei, a unei delegații de femei, tot din comunitate. Nu sunt tot peșitoarele. Discută pe tema logodnei, dacă ambele părți au răspuns afirmativ, fixează data și restul elementelor necesare pentru organizarea acestei nunți.

Când se stabilesc acestea se folosește o frază „Cu voia lui Dumnezeu și cu hotărârea Domnului, noi o dăm pe fată”. După ce a spus această frază, lucrurile nu se mai pot întoarce deloc.

Când vin doamnele, tânăra face o cafea. După ce s-au înțeles vine și mirele. Prima dată mirele își vede viitoare femeii la această întâlnire.

Încep să se pregătească pentru nunta mare, pachete care sunt numite Bohça, un fel de seturi cu diferite obiecte pentru mireasă, pentru mama acesteia, pentru tată și rudele apropiate. Ambele părți ale familiei pregăteau aceste lucruri. Dacă tânărul este înstărit, trimite fetei un berbec, o vită tinerei.

Logodna, ca petrecere o face partea fetei, partea băiatului îi revine partea de organizare a nunții mari. Sunt două petreceri separate, una făcută de mireasă și una de mire.

Partea băiatului cheltuie mai mulți bani. Există tradiția conform căreia partea băiatului trebuie să-i dea mamei fetei o sumă de bani pentru că a alăptat-o, se numește dreptul laptelui „süt hakkı”. De asemenea, partea băiatului trebuie să-i dea fetei bijuterii. Dacă cei doi nu continuă cu căsătoria, dreptul laptelui și bijuteriile trebuie înapoiate băiatului, nu se poate întâmpla. Se asigura o garanție a nunții și a fetei.

Cel puțin la țară există o căruță specială, numită Catolai sau „căruța miresei” care era frumos decorată: cu broderii, perne, și frumos vopsită. În căruța miresei este și un băieț care ține un Sfânt Curan în mână.

Iar băiatul care venea și el cu o altă căruță era oprit din drum și i se cerea o anumită sumă pentru a continua drumul și a lua fata. Era o sumă plătită pentru că a călcat pe teritoriul miresei, care era văzut ca sacru.

Se cântă melodia Tokız-ului, care înseamnă nouă, adică se dădeau nouă piese vestimentare tinerilor. Era bine dacă contribuția și fata, prin lucrurile pe care le crea, fie ele batiste, cămăși, o maramă, un ștergar. Cavalarii cântă și dansează în jurul acestui tokız-ului.

Se făceau prăjituri, numite kurabiye, care erau oferite din partea băiatului către fată.

În general sunt niște straie, lucrate din mătășe, din pânză. Din pantalonași, cămășuță, vestă, pe cap are un fes special. Motivele sunt geometrice sau florale, pentru că în islam nu este permisă desenul al ființelor.

Fata are o rochiță, în picioare are niște terlici. Costumele sunt speciale. Cert este că fetele purtau o cingătoare numită „Kawkaz kuşak”, cu pietre prețioase sau din metal de alamă sau de cupru, cu desene și modele foarte frumoase. Este o tradiție care vine din Crimeea. Din păcate, acum nu mai există ateliere de meșteșuguri care să creeze.

Apoi, urmează Noaptea de Henna, cunoscută ca și Kına Gecesi. Este o petrece a femeilor. Mireasa este dată cu henna pe mâini și i se pune un voal pe cap. Se dansează și se cântă.

La nunta propriu-zisă are loc bărbieritul mirelui, care este la fel ca la români. Este un moment hazliu, unde se cântă, se dansează și se mai bea, se mai sprîțează.

Apoi, urmează nunta propriu-zisă. Camera nupțială are foarte multe conotații. Se intră după ce se termină petrecerea. Tânărul intră în camera nupțială își face rugăciune, apoi consumă căsătoria.

Mai sunt tradiții precum aruncarea orezului peste tineri, la întâmpinare.

Înainte se făcea căsătoria religioasă, apoi cea civilă. În casa miresei, venea imamul. Acesta avea un caiet unde nota familia, martorii.

La dans, ies prima dată mirele și mireasa. Apoi, cei doi, alături de nași. Apoi, urmează restul lumii.

Când se dădea darul. Femeile mai în vârstă aduceau lucruri necesare pentru noua casă: oale, cești de cafea, față de masă. Pe de altă parte, două persoane delegate de partea băiatului alături de muzician trecea pe lângă fiecare. Se spunea câteva lucruri despre cel care oferea bani și se anunța și suma. Sigur că tradiția spune că nașii, părinții și rudele trebuie să dea bani mai mulți.

La nuntă se pune șapte feluri de mâncare. Masa este fastuoasă. Înainte erau mesele lungi, nu erau saloane speciale, în curte se amenaja sau măcar un loc al satului. Exista seara de joi în care se fac sarmalele, femeile, din toată comunitatea, veneau să facă sarmale. La cei înstăriți exista și muzică. Mai vorbeau, mai cântau, mai mâncau un dulce.

Musai trebuia să există o tobă, o daulă și un acordeon, aceste erau instrumentele clasice. După unele izvoare, nunta dura trei zile, joi, vineri, sâmbătă. Vineri avea loc cununia religioasă și civilă. Sâmbătă avea loc nunta mare.

Alții făceau de joi până duminică, fiind comunitatea mai mare. Dacă veneau rudele din alte sate și stăteau mai mult se făcea o masă îmbelșugată două zile la rând.

Într-un fel se întâmplă lucrurile în comunitățile mai mari, cum sunt cele din Medgidia, unde puterea financiară este mai mare și altfel se întâmplă în comunitățile mai restrânse. Important este că, după 1950, sunt invitați și românii, toții prietenii. Nașii pot să fie și români.

Anexa 2, Sali Negeat, 12.05 2024.

Tătarii sunt un popor turcic, care sunt pomeniți în Dobrgea, sub această denumire, după 1241, când această zonă a fost sub dominația Hoardei de Aur. Este greșit preluat în limba română. Altin Horda, înseamnă cortul de aur sau armata de aur. Această hoardă a făcut parte din marele imperiu al lui Ginghis Han.

Erau mai multe modalități în care tinerii ajungeau la căsătorie. Cazul cel mai fericit se cunoșteau, se plăceau și familiile celor doi erau de acord. În trecut se practica și alte moduri. De exemplu, hotărau părinții, nu prea se punea problema ca tinerii să nu accepte. Mai rar existau și cazuri în care tinerii nu acceptau și se răzvrăteau.

Majoritatea cazurilor părinții decideau. Deși, religia nu permite ca doi tineri să fie obligați să se căsătorească, se întâmplau cazuri.

Cunosc un caz personal al unei familii a cărei tânăr a fost promis unei fete. Băiatul chiar dacă avea o iubită, a acceptat hotărârea părinților pentru familia fetei era înstărită. Băiatul era deja profesor, absolvire seminarul teologic din Medgidia. Acesta s-a întâlnit cu o mătușă, care i-a spus în tătară „Banii vin și pleacă, maimuța va rămâne în casa ta”. Atunci, s-a dus la părinți și a stricat logodna și s-a căsătorit cu fata pe care o iubea.

La peșit se ducea partea băiatului la casa fetei. De regulă se anunță vizita. Înainte de vizită, fiecare parte se informează despre familia celorlalți. De regulă, nu se duc părinții ci alți membrii al familiei sau a comunități, ca reprezentanți a băiatului.

Tătarii numesc peșitul „Söz bir Allah”, adică cuvântul dat în fața lui Dumnezeu. Se mai întâlnesc să stabilească logodna și nunta mare.

Era ca tradiția ca băiatul să suporte unele cheltuieli de nuntă pentru fată. De exemplu, câte animale îi dădea, la animalele care se

dădea se numeau „sogim”. Apoi, la monumentul cununie religioase, la Nikah, băiatul se angaja să dea o sumă de bani pentru fată. Percepția ca fata se cumpăra este greșită. Banii aceea sunt banii fetei, care rămân ai ei după căsătoriei. În cazul în care se ajunge la divorț și fata este vinovată, acesta trebuie să-i dea înapoi. Dacă băiatul este vinovat, banii rămân la ea.

Fetele divorțate erau percepute rău, iar banii erau pentru a supraviețuii după divorț. Banii aceea erau ca o garanție. Banii care sunt dați sunt notați de către imam.

La peșitul „Söz bir Allah” se bea o cafea și se discuta. La Nișan se făceau cadouri de ambele părți. Nișan-ul se făcea de-obicei la fată acasă. Se punea masă, unde se servea minim șapte feluri de mâncare. În funcție de fiecare cât își permitea, oamenii puneau tot ce e mai bun.

Nunta are loc în ambele părți, la casa băiatului și la casa fetei în același timp. Până după slujbă, nu se dădea drumul la muzică. După ce ieșeau bărbații de la moschee, se făcea câte o slujbă în fiecare casă și a băiatului, și a fetei. După această slujbă se dădea drumul la muzică și începea tradiția.

Începeau pregătirile de joi. Femeile veneau făceau sarmale și pregăteau mâncare. Era un fel de repetiție a celor apropiați a nunții care urma.

Vineri se punea masă la bărbați, apoi la femei. Bărbații nu aduceau cadouri, doar veneau să se roage. În mod normal, soția aducea darul. Vineri seară era pentru tineri sau putea fi și sâmbătă.

În mod tradițional, nu exista alcool. Rudele foarte apropiate veneau de joi și plecau luni, în tot timpul acesta trebuia să îi hrănești și să ai grijă și de cailor. Tatăl meu spuneau că după o nuntă

tradițional tătarească, chiar și cei înstăriți, terminau îndoii de povară.

Kına Gecesi eu nu am prins la tătari. Am văzut doar că înainte de nuntă, bunica, mama, își puneau henna pe degete.

Nu există masa mare. Deci, la băiat și la fată, în același timp, se făcea identic în același timp, vineri pentru bărbați și sâmbătă pentru femei. Duminică veneau să ia mireasa de acasă, în frunte cu ginerele, se puneau masa, se cânta.

Eu am văzut și cazuri în care ginerele nu venea, iar delegația fetei pleca la casa băiatului, unde erau primiți de întreaga comunitate a satului.

De regulă mireasa era dusă moghedek, ca un fel de trăsură închisă. În mijlocul curții băiatului, tot satul băiatului aștepta să vadă mireasa. Ea avea vâl pe cap, dar la coborâre își dădea jos vâlul, să o vadă toată lumea. Cei care duceau mireasa, îi duceau și zestrea și ajutau să amenajeze casa. Masa mare, cea cu alcool, a fost importantă de la români. Înainte, nu se făcea nimic sâmbătă seară.

După ce fata venea, cei doi erau închiși în camera nupțială. Un grup de bărbați se ascundea și începeau să bea. Nu făcea partea din tradiție, dar a devenit tradiție.

Anexa 3. Zait Nasipali, 11.05.2024.

Tinerii se întâlneau la Giân-uri, un fel de adunări, un fel de petreceri. Eu acolo dacă vedeam o fată îi spunea mamei de ea. Mama se interesa dacă are pe cineva. Dacă nu avea, anunța ca vrea o vrea pentru băiatul ei. O persoană care cunoștea ambele părți mergea și vorbea la casa fetei. Acea persoană se întorcea la băiat și anunța că a luat promisiunea.

Această ceremonie se numește „Söz bir Allah”, adică „Un cuvânt pentru Dumnezeu”, adică lua o promisiune. Băiatul mergea cu părinții. Dacă nu avea părinți mergea cu unchi și mătuși. Mergeau să ceară fata și spunea „Pentru numele lui Dumnezeu cerem fata dumneavoastră pentru băiatul nostru”. Fata mergea să facă cafeaua, uneori îi făcea băiatului cafeaua cu sare.

La ceremonia religioasă venea din partea fetei și a băiatului, un vehil baba, adică un părinte spiritual. Se cerea o sumă de bani din partea băiatului pentru fată. Era ca o garanție, în caz de lăsai fata. Banii se dădeau în prezența Kadi-ului, care era ca un judecător. Suma era scrisă în cartea Kadi-ului.

După se pregătea pe nuntă. De-obicei, băiatul trebuia să ceară o oaie pentru partea fetei. Nunta începea de vineri seară, de tineret, sâmbătă avea loc masa mare. Noi am luat nașii de la români, înainte era doar vehil baba, părinții spirituali.

Vineri seară se făcea petrecerea tinerilor. Partea băiatul și a fetei separat. Partea băiatului venea în vizită la fată. Dansau puțin împreună și după se întorcea la petrecerea lui.

Petrecerea ținea până cânta cocoșul. Se aducea înainte vin cu căldarea, nu cu sticlele ca acum. La fiecare nuntă ieșea scandal. Se găsea un motiv. Puneau cântărețul să cânte pe casă sau îi cereau să cânte melodii care nu existau, doar ca să pornească cearta.

A doua zi, sâmbătă ziua, mergeau să ia fata. Mergeau cu căruțele. Când ajugeau la fată se dădeau bani pentru că a călcat pe pământul miresei, adică „Toprak bastı parası”, era o sumă simbolică.

După ce intra, miresele juca împreună cu mireasa. Când să iasă veneau femeile cu căldarea să ceară „süt hakkı”, adică dreptul laptelui, o sumă pentru fata mamei că a alăptat-o. Se puneau banii în căldare.

După, partea fetei dădea „tokız-ul”, care era o maramă cu două bretele care se lega la umeri și se dansa de către cavalerii mirelui. „Tokız-ul” era format din nouă obiecte: din ciorapi, cravată, cămăși și alte obiecte vestimentare pentru bărbați. După urma, seara la masă, unde se servea mizilic, sarmale, friptură și dulce.

Anexa 4, Nurgian Kürtasan. 12.05.2024.

Am să vă prezint tradiții legate de pregătirea zestrei fetelor tătăroaice. Începem cu „tokız”, care simbolizează cifra nouă și este darul miresei format din nouă piese. Toate sunt făcute manual și conține o batiste, o punguță în care se puneau bănuți de aur, aceasta are simbolul tătarilor. Acestea se ofereau cavalerilor care ieșeau în drumul miresei.

Mai sunt broderii lucrate manual, numite ceyrek, adică un sfert. Erau folosite pentru a împodobi rafturile din casă. Erau împodobite cu motive florale, dar și cu versete din Kuran, scrise în arabă.

Târlici sunt niște botoșei făcuți manual. Batista este folosită în timpul dansului, dar mireasa îi oferă și în dar.

Alte accesorii tradiționale sunt husa de lampă. Broderia de la Bohça, în care zestrea era împachetată ca într-un plic.

De asemenea, există și elemente necesare pentru credință. Namazlîc, cunoscut ca Seccade, care este covorul de rugăciune, Kuran Kap, care este husă pentru Kuran, dar și o maramă, pe care femeile trebuie să o poarte în timpul rugăciunii.

De asemenea, mireasa pregătea o cămașă pentru viitorul soț. Mai erau și trese, ca niște accesorii pentru costumația mirelui, care se puneau pe umeri, pe mânecă, pe piept.

„Toban Yastık”, toban înseamnă paie, iar yastık, pernă. Se crea o pernă mare pe paie, iar deasupra era frumos decorat cu un mileu mare.

Ginerele purta la petrecere un fes deosebit. În ținuta miresei există, de asemenea, un fes frumos brodat. Cingătoare, Kawkaz kuşak, era cadoul soacrei mari pentru noră. În general îl purtau femeile căsătorite.

Anexa 5. Cetin Geambulat, 11.05. 2024.

În zilele de vineri seară se organiza Kına Gecesi, în părțile noastre tinerii se întâlneau la nunți, la seara tinerilor, la Gin.

De joi începeau pregătirile, fiecare își chema rudele la locațiilor lor. Bineînțeles, se începea cu Nikah, în care vine imamul să citească rugăciuni și să binecuvânteze căsătoria.

La prânz, mai întâi vin bărbații, care citesc rugăciuni alături de imam. Apoi, iau masa doamnelor, unde mănâncă și se distrează.

Vineri seară vine rândul tineretului. A doua zi, se pornește de la ginerică către mireasă, pe drum își iau și nașii. De la mireasă se merge către petrecerea cea mare.

Există și dansul cavalerilor, numit tokız. Numai cavalerii trebuie să danseze, pe umerilor lor se pune un pachet din nouă piese. Erau melodii specifice tătărești. Noi aveam faimosul cântăreț Faik Yalcin, care este titanul muzicii tătărești. Erau foarte multe melodii, care din păcate s-au pierdut.

Sunt foarte multe melodii tătărești din Dobrogea care s-au uitat. Sunt mai multe motive pentru care s-au pierdut printre care și influențele balcanice, cele turcești, din păcate, multe multă manelizare. Eu am încercat să cânt fără aceste interferențe, cât mai curat.

Mâncărurile tradiționale se servesc vineri. La salon erau ca cele românești.

Eu în 1993, am fost invitat la Kurultai-ul din Crimeea, un fel de Congres. După Congres am căutat să văd cum sunt tradițiile tătărești. Acolo mi s-a dăruit o carte de muzică cadou. În 1996, am suferit un accident rutier. Cartea s-a pierdut. Norocul meu a fost că

În 2019 am primit un stick cu multe melodii din Crimeea. După ce a început războiul din Ucraina, mulți s-au refugiat în România, eu i-am chemat cu drag. Așa am găsit o ziaristă cu care am tradus melodiile tătărești cu litere chirilice. Aceste melodii sunt din cultura tătarilor din Crimeea. Sunt multe melodii care au fost scrise în surghiun, fiecare și-a scris oful. Nu sunt melodii de joc.

În multe cântece laic motivul este vorba de dorul de țară, de pământul de acasă.

Această carte sper să ajută în posesia fiecărui tătar din România. Este o moștenire lăsată de străbunii noștri.

Urmează să facem o carte despre melodiile tătărești dobrogene. Există o diferență dintre cele din Dobrogea și din Crimeea. Există diferențe de ritm. În Dobrogea nu prea sunt de of și de jale, sunt mai vesele.

Melodiile sunt mai vesele în Dobrogea, deoarece tătarii se simt bine, sunt bine primiți. Nu simțit o diferență de rasă.

Străbunii noștri se pare că au venit în 1845. Bunicul meu povestea că au venit cu nouă curețe. S-au așezat în Ciocârlia. Pentru noi, Dobrogea a fost un tărâm calm. Am trăit cu ceilalți fără probleme. Ne-au acceptat, noi suntem deja dobrogeni. În 1990, după căderea comunismului, s-a înființat Uniunea Tătară. Pe 15 ianuarie 1990, noi am înființat ansamblul folcloric „Kara Su” din Medgidia. De atunci, împreună cu copiii, am promovat valorile și cultura tătară.

Anexa 6. Cheuser & Lelifer. 11.05.2024.

Cheuser: Tinerii nu prea se întâlneau, doar pe ascuns. Părinții decideau căsătoria. Îi interesa starea materială. Fata putea să se trezească că trebuie să se mărite cu unul mai bătrân, dar care are stare materială. Rar se întâmpla să se îndrăgostească pe ascuns. Dacă părinții nu erau de acord, nu se reușea căsătoria. Din partea băiatului, se merge cu prăjituri, cu dulciuri și cu un buchet de flori, familia băiatului vine la peștit. Fata trebuie să facă cafeaua. Fata îi servește pe toți, iar băiatului îi pune sare în cafea, ca o distracție, dar și ca o test al bărbăției.

Partea băiatului intră la foarte mare cheltuială, pentru că trebuie să ia pentru fată rochia de mireasă, aur. Multe dintre datini de la nuntă sunt asemănătoare ca la români. Se servește la fel ca români, cu aperitiv, sarmale etc.

Cu o zi înainte, băiatul vine la fată și ii se pune henna pe mâini și un bănuț de aur. Vineri se face, atât la fată și la băiat acasă, vin cei mai în vârstă. Cei tinerii vin la masă. Bătrânii vin cu o zi înainte la masă. Mâncarea diferă cu cea de la masa mare. Vineri se pune ciorbă cu carne tocată, se pune friptură, sarmale, orez cu lapte, pilaf și compot.

Lelifer: În ziua de azi, vineri acasă la fată, imamul, unde se ține căsătoria religioasă, apoi toată nunta este la restaurant, ca la români. Vineri seara este pentru tineret, iar sâmbătă pentru toată lumea. La țară, se puneau corturi la curte. Înainte părinții hotărau, dar acum tinerii fac cum vor ei.

Cheuser: Comunismul nu ne-a afectat. Nu a spus nimeni să nu ne căsătorim, să nu intrăm în moschee. Ne-a lăsat liniștiți. Am făcut botezuri. Ne-am cununat.

Lelifer: O obligație a băiatului este să plătească „süt hakkı”, dreptul de lapte al mamei. Este obligatoriu de plătit.

Cheuser: Părinții spirituali, Vehil Baba, negociază fiecare din partea băiatului sau a fetei o sumă în caz de se despart. Ginerile trebuie să plătească la poarta fetei, pentru că partea fetei țin ușa. Ca să le meargă bine, după ce au luat fata de acasă, se arunca în urma lor cu găleata de apă.

Vineri se face slujba religioasă. Vin neamurile din partea băiatului, împreună cu hoga. Atunci fata trebuie să se pregătească să aibă un prosop și o batistă pe care trebuie să o dea tuturor din partea băiatului.

Lelifer: Aveau loc și răpirile, dar foarte rar. Se ținea loc de consimțământul ei. După un timp, partea băiatului mergea la partea fetei să anunțe că fata este la ei. Apoi, nunta avea loc conform tradițiilor.

Lista figurilor:

Figura I. Cingătoare purtată de mireasă- Kawkaz kuşak din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan.

Figura II. Elemente din zestrea miresei din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan. Ceyrek, mileuri și Kuran Kap, o traiste specială pentru Coran.

Figura III. Elemente din zestrea femeii din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan. Terlici.

Figura IV. Elemente din zestrea femeii din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan. Broderia de la Toban Yastık.

Figura V. Fesuri purtate de mire și mireasa din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan.

Figura VI. Voal purtat de soacra mare din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan.

Figura VII. Decorațiuni de pe costumul mirelui din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan.

7. Nunta tătară clasică

Alexandru Matei

La tătarii din Tatarstan și la cei din zona Crimeii au existat trei moduri de căsătorie: răpirea miresei (*yz urlau* - spălarea miresei); plecarea voluntară a fetei, dar fără acordul părinților (*Jabyshut-lipirea de mire*) și consimțământul reciproc sau căsătorie aranjată (*yarchep*).

Ultimul tip de căsătorie a fost și rămâne până în prezent cel mai elementar și cel mai comun, dobândind în același timp un caracter simplificat.

Etapa de dinainte de nuntă începe cu aranjare căsătorie. Petitorul *yuches-ul lui yab, diml* care urma să discute condițiile viitoarei căsătorii. Ca pețitori (*Jauchs, dimce*) trimiteau profesioniști, angajați în această ocupație, care se bucurau de respect, aveau elocvență și darul sugestiei. Uneori, acest rol era preluat de rude sau cunoscuți ai mirelui. Bineînțeles că pețitori aveau beneficii. Prin diverse trucuri, informații false, pețitori reșueau să aranjeze căsătorii, când apareau ceva probleme legate de mireasă.

1. În perioada de dinaintea nunții, în timpul pețitului (*yaychi, bashkoda kily*), părțile conveneau asupra cantității și calității cadourilor (*kaly, kaly mali*) prin care reprezentanții mirelui urmau să acopere partea miresei. Aceasta includea haine, pantofi, pălării pentru mireasă, două saltele umplute cu pene: una mare, *tushek* și una de dimensiune ceva mai mică *yastik*. În plus, mirele trebuia să plătească suma în bani convenită (*bash akcha, tartu*) care a fost folosită pentru a face zestrea și, de asemenea, să aducă o anumită cantitate de mâncare - miere, ulei, făină, ceai, carne – pentru nuntă.

Trebuie remarcat faptul că în timpul negocierilor, se discutau despre obligațiile mirelui în timp ce cuantumul zestrei miresei nu este specificat în mod specific.

2. Logodna. Odată ajunși la acordul reciproc, părinții miresei invitau rudele- atât pe cele ale miresei, cât și părinții mirelui, pentru logodnă(*aklashy, ak biry, kiz kileshy, kyzny suzge salu, kyz yarishy*). În ciuda varietății de termeni, esența ritului a fost unificată: ca semn al acordului final, părțile participă la un schimb de anumite obiecte. De regulă, din partea miresei se dă un prosop, o față de masă, iar de partea mirelui se dădea o sumă de bani convenită. Ritual la care erau invitate rudele miresei era urmat de o petrecere.

3.Nunta principală (*tuy, nikakh tuy*) avea loc în casa miresei. Principalii invitați erau părinții mirelui(*tup kodalar*). Aduceau cu ei *kalim* (uneori era adus în ajunul nunții sau cu câteva zile înainte de ea) care format din: o pereche de găște, două sau patru sau mai multe turte dulci (*kalach, kumech*), o anumită cantitate de *yuacha, kalcha, zeime*(un fel de prăjituri subțiri) prăjituri dulci și un tratament special de nuntă *chekchek, bavyrsak*. Toate acestea au fost puse într-un cufăr special de zestre (*ash sandygy, kuchtenech sandygy*) și purtat pe un cărucior special (*ash chanasy, ash arbasy*).

Petrecerea miresei era organizată de rudele ei, care au ajutat la nuntă. Unii dintre ei aduc o prăjitura (*ash belin kily, sawim*), alții aveau grija de invitați. Aceasta petrecere se numea „nunta de sprijin” (*tuy kytery, tuy aly*).

Nunta începea cu un ritual religios de căsătorie (*nikakh, keben*). Imamul nota în cartea de înregistrare a căsătoriei *mekher*(condițiile de căsătorie). Acestea includeau *kalim*, produsele

sau valoarea lor, care fuseseră deja date de partea miresei. În special se fixa o anumită sumă de bani, care în caz de divorț din inițiativa soțului acesta trebuia să-l plătească soției sale. Apoi imamul întreba despre acordul tinerilor. De obicei tineri nu erau prezenți la această nuntă, răspundea părintele pentru mire, iar doi martorii răspundeau pentru mireasă (mireasa era în spatele perdelei sau în cealaltă jumătate a casei). După ce asculta răspunsul afirmativ, imamul citea fragmente din Coran, dedicate căsătorie. După *nikakh*, începea masa.

După ce oaspeții plecau începea organizarea întâlnirilor mirilor din casa miresei, unde rudele pregăteau o cameră specială pentru tineri, care era decorată cu cele mai elegante lucruri din zestre. Pentru ei, era prima zi de căsătorie. Dimineața, tinerii însurăței erau trimiși la baie (*kiyaw mynchasi*). De acolo tânărul soț se întorcea în haine noi, cusute de mireasă, și îi oferea un cadou proaspetei soții.

Prima vizită a mirelui era însoțită de plata unui număr mare de răscumpărări: pentru prilejul de a intra în curte, de a intra în camera unui cuplu tânăr, pentru cei care au încălzit baia, copiilor din sat care veneau în casa special pentru un cadou. De aceea mirele purta o valiză cu cadouri și mâncare.

La prima sa vizită, tânărul stătea două-patru sau șase zile, după care era trimis înapoi. Mai târziu venea joi seara, iar dimineața pleca înapoi. Această perioadă se numea *kiyawlep yery*.

Mutarea tinerilor în casa soțului se numea *kilen tushery* și avea loc, de regulă, vara. Mulți săteni se adunau, de asemenea, pentru a-i întâlni pe tinerii căsătoriți. Părinții îi așteptau pe tineri.

Mama mirelui punea pe jos o haină de blană sau pernă sub picioarele nurorii ei, spunând: „*Tukle ayagyn belen, kilen*”. Intrând în casă, tânăra atârna un prosop. Acest obicei se numea *elep kery* – „a intra atârând un prosop”. Apoi tinerii erau așezați la masă. Mireasa trebuia să mănânce dintr-o tupsie cu pâine unsă cu unt și miere, ca sa fie moale ca untul, dulce ca mierea.

Ritualurile universale erau *uy kiendery* („decorarea casei”), când erau îndepărtate perdelele și alte obiecte decorative și agățate altele noi din zestrea miresei, urmat de *sy yuli kurshety* („arată drumul spre apă”) când tânăra mireasa era condusă la o fântâna din care trebuia să aducă apă.

Venirea mirelui era însoțită de o serie de sărbători în casa părinților soțului, iar acesta venea însoțit de rude. După plecarea acestora se desfășura o petrecere care se numea *kilen tukmachi, kilen salmasi* (fidea de noră), unde se strângeau rudele în vârstă și vecini. În casa miresei se ținea *Kazan kaitaru* (întoarcerea cazanului) unde invitați în casa mirelui erau tinerii căsătoriți și părinții nurorii. Doar după desfășurarea acestor sărbători și petrecerile tinerii se puteau vedea în mod liber și se puteau vizita reciproc după dorință.

Bibliografie

1. Allen J. Frank, *Bukhara and the Muslims of Russia Sufism, Education, and the Paradox of Islamic Prestige*, Ed. Brill, Leiden, Boston, 2012

2.И.Л. Измайлов, Е.В. Колчина, Л.И. Мишуринская, Р.Р. Султанова, В.Г. Холодная *Татарский костюм. Российский*

этнографический музей. –Казань: АО «ИД «Казанская недвижимость», 2023

3. *Salakhova E.K. Tatar folk festivals and traditions through the eyes of a historian. To the 155th anniversary of scholar G.N. Akhmarov. Istoricheskaya etnologiya – Historical Ethnology, 2019, vol. 4, no. 1, pp. 151–160.*

8. Galerie foto

Institutul Național al
Patrimoniului

patrimoniul.ro

ACT

PREMIERA FILMULUI DOCUMENTAR

Toy Nunta Tătară

CU SPRIJINUL ȘI COFINANȚAREA AFCN

MUZEUL DE ARTĂ CONSTANȚA

SALA „NICOLAE GRIGORESCU”

12 OCTOMBRIE 2024
SĂMBĂTĂ | ORA 16.00

STR. TOMIS, NR 82-84
CONSTANȚA

Nikah – cununia religioasă

Platoul Sîpra pîlau

Mirele și mireasa cu vekilii

Chemarea la nuntă

Petrecerea și masa

Paklava

Pictură Nuntă Tătară - Toy

Premiera documentarului TOY NUNTA TĂTARĂ

Premiera documentarului TOY NUNTA TĂTARĂ

Premiera documentarului TOY NUNTA TĂTARĂ

CUPRINS

1. INTRODUCERE	7
2. SCURTA PREZENTARE A PROIECTULUI TOY	11
3. O INCURSIUNE ÎN ISTORIA TĂTARILOR DIN ROMÂNIA.....	14
4. NUNTA ÎN CULTURA TĂTARĂ DOBROGEANĂ.....	39
5. NUNTA TRADIȚIONALĂ TĂTARĂ	57
6. OBICEIURILE ȘI TRADIȚIILOR DE NUNTA „TOY” A TĂTARILOR DIN DOBROGEA.....	77
Anexă 1- Nuredin Ibram, 11.05.2024.	87
Anexa 2, Sali Negeat, 12.05 2024.....	92
Anexa 3. Zait Nasipali, 11.05.2024.	95
Anexa 4, Nurgian Kürtasan. 12.05.2024.	97
Anexa 5. Cetin Geambulac, 11.05. 2024.....	98
Anexa 6. Cheuser & Lelifer. 11.05.2024.....	100
7. NUNTA TĂTARĂ CLASICĂ.....	106
8. GALERIE FOTO.....	111
CUPRINS	124

Reconstituirea nunții tătare este o acțiune menită să revitalizeze, să conserve și să transmită către tinerele generații aceste elemente, ca expresie vie culturală a comunității locale etnice turcice-tătare cu privire la nunta tătară (toy).

Aducerea elementelor tradiționale și reconstituirea obiceiului tradițional - nunta tătară ca parte integrantă din cultura interetnică națională prin intermediul cercetării, realizării documentației și a filmului documentar va fi o dovadă culturală istorică ce va fi înregistrată în Registrul Național al patrimoniului imaterial și a fost realizată de către cei care cunosc cultura și elementele istorice-culturale ale etniei noastre direct de la sursă prin interacțiunea cu oameni de diferite generații, specialiști, culturi și medii, în vederea construirii unei identități ale etniei noastre naționale în spațiul Dobrogean.

Cartea și filmul documentar Toy - Nunta tătară va avea menirea de instruire, de conștientizare culturală, într-un proces de cunoaștere, investigație și conștientizare culturală în jurul problemelor propriului patrimoniu cultural imaterial care permite asigurarea viitorului și dă o șansă la ceea ce intenționăm să păstrăm din trecut.

„Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziția Administrației Fondului Cultural Național. AFCN nu este responsabilă de conținutul proiectului sau de modul în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării”

Se distribuie gratuit! Nu se vinde!

ISBN 978-606-95937-1-4

Institutul Național al
Patrimoniului

patrimoniul.ro

